

“स्थानीय स्वामित्व र सहभागिता,
पूर्ण खोप सुनिश्चितता-हाम्रो प्रतिबद्धता”

राष्ट्रिय खोप कार्यक्रम

पूर्ण खोप सुनिश्चितता निर्देशिका २०७१

(दोस्रो संस्करण २०७३)

विश्व स्वास्थ्य संगठन
नेपाल

नेपाल सरकार
संघीय मामिला तथा स्थानीय
विकास मन्त्रालय

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा विभाग
बाल स्वास्थ्य महाशाखा

नेपाल सरकार

स्वास्थ्य मन्त्रालय

रामशाह पथ काठमाण्डौ

फोन नं.- ४२२३५८०

४२६२६९६

फ्याक्स नं. ४२३२५४३

पत्र संख्या : ०७३/७४

च. नं.

मिति : २०७३।१।११

मन्तव्य

खोप सेवा नेपाल सरकारको पहिलो प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम हो । सहश्राब्दी विकास लक्ष्य ४ र ५ प्राप्त गर्नका लागि खोप सेवाको योगदानलाई महत्वपूर्ण कडीको रूपमा स्वीकार गरिएको छ । खोप सेवा प्राप्त गर्नु हरेक बालबालिकाको नैसर्गिक अधिकार हो भने खोप सेवा प्रदान गर्नु स्वास्थ्यकर्मीको जिम्मेवारी पनि हो । विफरको उन्मूलनसँगै प्रारम्भ भएको राष्ट्रिय खोप सेवा सबै जिल्लामा विस्तार भइसकेको अवस्थामा भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक कठिनाइले नेपाल जनसांख्यिक सर्वेक्षण २०११ (NDHS २०११) अनुसार करिब १३ प्रतिशत (१० प्रतिशत आशिक र ३ प्रतिशत सम्पूर्ण) बालबालिकाहरु पूर्ण खोप सेवाबाट वञ्चित भएको तथ्याङ्क उपलब्ध छ । निःशुल्क र सहजै रूपमा प्राप्त गर्न सकिने यो खोप सेवाबाट अझैपनि बालबालिकाहरु छुट्ट भएको परिप्रेक्ष्यमा स्थानीय स्तरबाटै खोप सेवाको योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनमा प्रत्यक्ष सहभागिता भएमा अवश्य पनि सबै लक्षित बालबालिकाले पूर्ण खोप सेवा प्राप्त गर्ने कुरा निश्चित गर्न सकिन्छ ।

यही तथ्यलाई आधार मानेर हरेक बालबालिकाले पूरा खोप सेवा पाउनु भन्ने अभिप्रायले पूर्ण खोप को अवधारणा ल्याइएको छ । पूर्ण खोप हुनका लागि सम्बन्धित गाँउपालिका/ न.पा. मा रहेका जन्मे देखि २३ महिना सम्मका सबै बालबालिकाले १५ महिना को उमेरभित्र सबै खोप पूरा गरेको प्रमाणित भएको खण्डमा उक्त गाँउपालिका/न.पा.लाई पूर्ण खोप घोषणा गर्नेतर्फ अग्रसरता लिनुपर्छ । गाँउपालिका/न.पा./जिल्लालाई पूर्ण खोप प्रमाणित गर्नका लागि स्थानीय निकायको प्रत्यक्ष संलग्नतामा विभिन्न क्रियाकलाप गर्नुपर्ने अपेक्षा गरिएको छ । आ.व. २०६९/७० देखि प्रारम्भ भएको यो अभियानमा नेपालका सबै गाँउपालिका/न.पा./जिल्ला पूर्ण खोप सुनिश्चितता भएको घोषणा गर्दै सन् २०१७ सम्ममा नेपाललाई पूर्ण खोप सुनिश्चितता भएको देश घोषणा गरी यसलाई निरन्तरता दिई दिगोपना कायम राख्ने योजना रहेको छ ।

अन्त्यमा, पूर्ण खोप गाँउपालिका, न.पा. एउटा नयाँ र स्थानीय निकायसँग साभेदारी गरी खोप कार्यक्रमलाई दिगो र सबै बालबालिकालाई पूर्ण खोप उपलब्ध गराउन सम्भव छ भनी यस कार्यको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक परिमार्जन गरी तयार भएको प्रस्तुत पूर्ण खोप सुनिश्चितता कार्यविधि निर्देशिका २०७१ (दोस्रो संस्करण २०७३) निर्देशिका तयार गर्ने बाल स्वास्थ्य महाशाखा र यस कार्यमा प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष रूपमा महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउने सम्पूर्ण संघसंस्था तथा व्यक्तिहरुलाई समेत धन्यवाद दिदै आगामी दिनमा पनि सक्रिय योगदानको लागि अनुरोध गर्दछु ।

(डा. सेनेन्द्र राज उप्रेती)

सचिव

स्वास्थ्य मन्त्रालय

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा विभाग

म.निर्देशक - ४२६१४३६
- ४२६१७१२
फ्याक्स नं. ४२६२२३८

टेकू, काठमाण्डौ ।

पत्र संख्या : ०७३/७४

च. नं.

मिति : २०७३।१२।११

मेरो भनाई

खोपको माध्यम वाटनै विफर उन्मुलन भई वि.सं. २०३४ सालमा विस्तारित खोप आयोजनाको नामबाट प्रारम्भ भएको खोप कार्यक्रम, हाल राष्ट्रिय खोप कार्यक्रमको रूपमा व्यापकता पाई नेपाल सरकारको उच्च प्राथमिकताको कार्यक्रम हो र जनस्वास्थ्यका कार्यक्रममा सफल मध्येको कार्यक्रम पनि हो । हाल ११ वटा रोगको विरुद्धमा निशुल्क रूपमा मासिक करिब १६ हजार खोप केन्द्रहरुबाट नियमित खोप सेवा प्रदान गरिदै आएको छ । यो सेवाको विस्तार र सहज उपलब्धता एवम व्यापक उपभोगका कारण नै बालबालिकाको विरामीदर, मृत्युदर र अपाङ्गपनमा उल्लेखनीय कमी आई सहस्राब्दि विकास लक्ष्य प्राप्तीमा सघाउ पुगेको र दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न समेत ठुलो टेवा पुग्ने विश्वास लिईएको छ । यस कार्यमा संलग्न हुनुहुने सबै स्वास्थ्यकर्मी, महिला स्वास्थ्य स्वयंम सेविका, अभिभावक, नागरिक समाज लगाएत सम्पूर्ण सरोकारवाला हरुलाई म हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै निरन्तर सहयोगको अपेक्षा गर्दछु ।

खोप सेवा प्रभावकारी एवम जनस्वीकार्य भएता पनि प्राप्त उपलब्धिहरुलाई कायम राख्दै लक्षित बालबालिकाहरुलाई पूर्ण खोप दिलाउन अबकै केहि चुनौतिहरु रहेका छन् । NDHS २०११ अनुसार करिब १३ प्रतिशत (१० प्रतिशत आंशिक खोप र ३ प्रतिशत सम्पूर्ण खोपहरु) बालबालिकाहरु पूर्ण खोप सेवाबाट वञ्चित भएको देखिएको छ । यस्तो अवस्थालाई मध्ये नजर गर्दै स्थानीय स्तरबाटै खोप सेवाको योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनमा अपनत्व र नेतृत्व प्रदान गरि बालबालिकाले पूर्ण खोप सेवा प्राप्त गर्ने कुरा निश्चित गर्न सकिन्छ भन्ने अभिप्रायले "खोज र खोप" को नीति वाट पूर्ण खोप सेवा उपलब्ध गराई पूर्णखोप गाउँपालिका/न.पा./जिल्ला सुनिश्चित गर्ने अवधारणा ल्याइएको छ । स्थानीय निकायको प्रत्यक्ष संलग्नता, अपनत्व र यसको निरन्तरताबाट नै पूर्णखोप को सुनिश्चितता सम्भव र दिगोपना हुने कुरा यसको अवधारणा र हाल सम्मको प्रगतिले सिद्ध गरेको छ । सन् २०१७ सम्ममा नेपाललाई पूर्णखोप सुनिश्चित भएको देस बनाउने राष्ट्रिय लक्ष प्राप्त गर्न संघीय मामिला तथा स्थानिय विकास मन्त्रालय र स्वास्थ्य मन्त्रालयको साभेदारीमा पूर्णखोप सुनिश्चितता राष्ट्रिय निर्देशिका जारी भई कार्यसंचालन भईरहेकोमा अनुभव र सिकाईको आधारमा यो कार्य लाई अझ प्रभावकारी बनाई समय सापेक्ष परिमार्जन गर्न आवश्यक ठानी दुवै मन्त्रालयको संयुक्त प्रयासमा यो निर्देशिका परिमार्जन भएको छ, यस बाट पूर्णखोप सुनिश्चितता घोषणा र दिगोपनामा प्रभावकारिता एवं सहज हुने विश्वास लिइएको छ ।

अन्त्यमा, यो निर्देशिकामा आवश्यक परिमार्जन गरी तयार भएको पूर्ण खोप सुनिश्चितता कार्यविधी निर्देशिका २०७१ (दोस्रो संस्करण २०७३) तयार गर्ने कार्यमा आवश्यक परामर्श तथा सल्लाह दिने कार्यमा संलग्न स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग र विशेष गरि बाल स्वास्थ्य महाशाखाका प्राविधिक कर्मचारीहरु, जिल्ला स्वास्थ्य/जनस्वास्थ्य कार्यालयका प्राविधिक कर्मचारीहरु, विश्व स्वास्थ्य संगठन र यूनिसेफ लगायत सरोकारवाला सबै लाई धन्यवाद दिदै पूर्ण खोप न.पा./गाउँपालिका/ जिल्ला बनाउनमा संलग्न हुनुहुने सबै अभिभावक, स्थानीय निकाय, महिला स्वास्थ्य स्वयंमसेविका, आमा समूह, स्वास्थ्यकर्मी र सरोकारवालाहरु सबै लाई धन्यवाद दिदै आगामी दिनमा पनि सक्रिय सहयोगको अपेक्षा गर्दछु । धन्यवाद ।

डा.राजेन्द्र प्रसाद पन्त
महानिर्देशक

नेपाल सरकार

सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय

सिंहदरवार, काठमाण्डौ

फोन { ४२००३०९
४२००२५९

पत्र संख्या:-

चलानी नं.:-

मिति २०७३/१०/०९

नेपालको संविधान २०७२ ले स्वास्थ्य सेवालाई नागरिकको मौलिक हकका रूपमा परिभाषित गरेको छ । आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धतासँगै निर्माण हुने स्वस्थ नागरिकहरू राष्ट्रका सम्पत्ती भएकाले स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र गुणस्तर बृद्धि गर्न त्यत्तिकै आवश्यक रहेको छ । केही वर्ष अघिसम्म पनि स्वास्थ्य सेवाका प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका विभिन्न सरुवा रोगहरूबाट बच्न खोप सेवा प्रभावकारी भएको छ । खोप सेवाको उपलब्धता विस्तारसँगै कतिपय रोगहरू उन्मुलन भैसकेका छन् भने कतिपय रोगहरूको विरामीदर कम गर्न धेरै सहयोग पुगेको छ । स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ ले आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको प्रवाह गर्ने मुख्य दायित्व स्थानीय निकायहरूको रहने गरी तोकेको छ साथै संविधान र ऐनले तोकेको भूमिका कार्यान्वयन गर्न मन्त्रालय लागि परेको छ ।

सामाजिक विकासका लागि स्वास्थ्य क्षेत्रका सूचकहरूलाई समावेश गरी बनाइने योजना तथा नीति तर्जुमा, कार्यान्वयन र पृष्ठपोषण ग्रहण गर्ने कार्यले जनशक्ति विकासमा मात्र होइन समावेशी विकासमा समेत टेवा पुग्ने देखिन्छ । खोप सेवाको उपलब्धताबाट यी लक्ष्यका साथै विभिन्न राष्ट्रिय लक्ष्यहरू पनि हासिल हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ । नेपालमा हाल सकारात्मक रूपमा वृद्धि भैरहेका स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूका पछाडि खोप सेवाको प्रभावकारिता पनि हो । पछिल्लो समयमा नेपालमा खोप सेवाको पहुँच बृद्धि भइरहे पनि अझ आंशिकरूपमा खोप सेवाबाट बालबालिकाहरू बन्चित भइरहेका हुँदा स्थानीय निकायहरूको अपनत्वमा पूर्ण खोपयुक्त गाउँ/नगर वा जिल्ला घोषणा गर्ने अभियान नै सञ्चालन भइरहेको छ । सुरक्षित मातृत्व र स्वस्थ बच्चा जन्माउने र हुर्काउने काममा सुनौला हजार दिन जस्ता स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी कामहरू गरि आएको छ । स्थानीय निकायबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न आगामी दिनमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा स्थानीय निकायबाट संचालन गर्ने व्यवस्थालाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सके समग्र स्वास्थ्य प्रवर्द्धनमा अझ बढि काम गर्न सकिन्छ भन्ने यस मन्त्रालयको ठम्याई छ । विकेन्द्रित/निक्षेपित सेवाको अगुवाको रूपमा रहेको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सुधार ल्याउन संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय र स्थानीय निकायहरूको सदा सहयोग र समन्वय रहेको छ । वि.स. २०७० साल मंसिर महिनामा जारी भएको दुई मन्त्रालयका बीच गरिएको स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरण सहकार्यको खाकाले पनि स्थानीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा बहुनिकायगत संलग्नता र प्रभावकारितालाई जोड दिएको छ । विकेन्द्रित स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको एक महत्वपूर्ण कार्यक्रमको रूपमा रहेको खोप सेवाको उपलब्धता तथा सुनिश्चितताको तथा पूर्ण खोप घोषणा अभियानका लागि स्वास्थ्य सेवा विभाग, बाल स्वास्थ्य महाशाखाको अगुवाई तथा यस मन्त्रालयको समन्वयमा आवश्यक परिमार्जन गरी तयार भएको प्रस्तुत पूर्ण खोप सुनिश्चितता कार्यविधि निर्देशिका २०७१ (दोस्रो संस्करण २०७३) स्थानीय निकाय एवं सरोकार सबै सम्बद्ध निकायका लागि सहयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

अन्त्यमा, निर्देशिका तर्जुमा तथा परिमार्जन कार्यमा संलग्न र सहयोगी महानुभावहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दै स्वास्थ्य सूचक सुधारका निम्ति यस कार्यविधिले योगदान पूर्याउने अपेक्षा गर्दै शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

(केंदार बहादुर अधिकारी)

सचिव

संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा विभाग

निर्देशक- ४२६१४६३
४२६१६६०
फ्याक्स नं. ४२६२२६३
टेकू, काठमाण्डौ ।

बाल स्वास्थ्य महाशाखा

पत्र संख्या : ०७३/७४
च. नं.

मिति : २०७३।१।२।०६

मेरो भनाई

वि.सं. २०३४ सालमा विस्तारित खोप आयोजनाको नामबाट प्रारम्भ भई व्यापकता पाएको खोप सेवालै आजसम्म आइपुग्दा समय सापेक्ष भएका नीतिगत सुधार, सेवाको विस्तार, मानवीय र संस्थागत संरचनामा भएको स्तरोन्नति, खोप सेवाको सहज उपलब्धता र व्यापक उपभोगका कारण नै बालबालिकाको बिरामीदर, मृत्युदर र अपाङ्गपनमा उल्लेखनीय कमी आएको सर्वविदितै छ । खोप सेवासँग सम्बन्धित हरेक कार्यक्रमको उद्देश्य सम्पूर्ण बालबालिकालाई सरकारबाट उपलब्ध भएका सम्पूर्ण खोप सेवा उपलब्ध गराई बच्चाहरुको रोगदर, मृत्युदर र अपाङ्गताको दरमा कमी ल्याउनु राष्ट्रिय खोप कार्यक्रमको मुख्य लक्ष्य हो । हरेक बालबालिकाको जन्मसिद्ध अधिकारसँग गाँसिएको गुणस्तरीय खोप सेवा लक्षित वर्गसम्म पुऱ्याउनु हाम्रो जिम्मेवारी हो भने उपलब्ध सेवालालाई निरन्तर रूपमा उपभोग गर्नु समुदायको पनि दायित्व हो । यसका लागि हरेक जिल्लामा हरेक स्वास्थ्य संस्था र खोप केन्द्रहरु समेत गरी प्रत्येक महिना करिब १६ हजार खोप केन्द्रहरुबाट नियमित खोप सेवा प्रदान गरिदै आएको छ ।

हालसम्मका उपलब्धिहरुलाई कायम राख्दै सबै लक्षित बालबालिकाले तोकिएको अवधिभित्र पूर्ण खोप सेवा प्राप्त गरुन् भन्ने अभिप्रायले पूर्ण खोप गा.वि.स. / गाउँपालिका / न.पा. सुनिश्चित गर्ने अवधारणा ल्याइएको छ । स्थानीय निकायको प्रत्यक्ष संलग्नता, अपनत्व र यसको निरन्तरताबाट नै पूर्ण खोप सुनिश्चित हुने विश्वास लिइएको छ ।

अन्त्यमा, यो निर्देशिकामा आवश्यक परिमार्जन गरी तयार भएको प्रस्तुत पूर्ण खोप सुनिश्चितता कार्यविधि निर्देशिका २०७१ (दोस्रो संस्करण २०७३) तयार गर्ने कार्यमा आवश्यक परामर्श तथा सल्लाह दिने कार्यक्रममा संलग्न बाल स्वास्थ्य महाशाखाका प्राविधिक कर्मचारीहरु, जिल्ला स्वास्थ्य/जनस्वास्थ्य कार्यालयका प्राविधिक कर्मचारीहरु, विश्व स्वास्थ्य संगठन र यूनिसेफलाई धन्यवाद दिँदै पूर्ण खोप सुनिश्चितता कार्यमा संलग्न हुनुहुने सबै अभिभावक, स्थानीय निकायहरु, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, आमा समूह र स्वास्थ्यकर्मीहरुको आगामी दिनमा पनि सक्रिय सहयोगको अपेक्षा गर्दछु ।

डा. बिकास लामिछाने
निर्देशक
बाल स्वास्थ्य महाशाखा

विषय - सूची

शिर्षक	पृष्ठ
१. परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.१.१ स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरण सहकार्यको खाका कार्यान्वयन निर्देशिका २०७१	२
१.२ निर्देशिकाको उद्देश्य	३
१.३ पूर्ण खोपको अवधारणा	३
१.४ पूर्ण खोपको परिभाषा	४
१.५ पूर्ण खोप घोषणा	५
२. पूर्ण खोप कार्यक्रमको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र अपेक्षित उपलब्धिहरू	५
२.१ कार्यक्रमको लक्ष्य	५
२.२ कार्यक्रमका उद्देश्यहरू	५
२.३ अपेक्षित उपलब्धिहरू	५
२.४ पूर्ण खोप घोषणा तथा दिगोपना कार्यक्रमका रणनीतिहरू	५
३. पूर्ण खोप सुनिश्चितता योजना र खोप महिना अभियान	६
३.१ पूर्ण खोपका लागि सुक्ष्म योजना	६
३.२ पूर्ण खोपका लागि खोप महिना अभियान	७
४. पूर्ण खोप गाँउपालिका तथा न.पा. घोषणाका आधारहरू	८
५. पूर्ण खोप घोषणाका प्रक्रिया र गतिविधिहरू	१०
५.१ जिल्लास्तरमा गर्नुपर्ने प्रक्रिया र गतिविधिहरू	१०
५.२ स्थानियस्तरमा गर्नुपर्ने प्रक्रिया र गतिविधिहरू	१३
६. पूर्ण खोप गाँउपालिका तथा न.पा. घोषणा पश्चात गर्नुपर्ने कार्यहरू	१५
७. पूर्ण खोपका लागि साभेदार तथा सरोकारवालाहरू	१६
८. पूर्ण खोप सुनिश्चितता कार्यका लागि समन्वय समिति	१७
८.१ राष्ट्रिय पूर्ण खोप समन्वय समिति	१८
८.२ जिल्ला पूर्ण खोप समन्वय समिति	१८
८.३ नगर पूर्ण खोप समन्वय समिति	१८
८.४ गाँउपालिका पूर्ण खोप समन्वय समिति	१९
८.५ न.पा./गाँउपालिका वडास्तरीय पूर्ण खोप समन्वय समिति	१९
९. पूर्ण खोप गाँउपालिका, नगरपालिका र जिल्ला घोषणाका लागि विभिन्न निकायको भूमिका	२०
९.१ पूर्ण खोप समन्वय समितिको भूमिका	२०
(क) राष्ट्रिय पूर्ण खोप समन्वय समितिको भूमिका	२०
(ख) जिल्ला पूर्ण खोप समन्वय समितिको भूमिका	२१
९.२ बाल स्वास्थ्य महाशाखाको भूमिका	२१
९.३ क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयको भूमिका	२१

९.४ जिल्ला विकास समन्वय समितिको भूमिका:	२२
९.५ जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालयको भूमिका	२२
९.६ गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको भूमिका	२३
९.७ स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको भूमिका	२३
९.८ स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाको भूमिका	२४
९.९ वडा खोप समन्वय समितिको भूमिका	२४
१०. निर्देशिकाको परिमार्जन:	२४
अनुसूची-१ : १६ देखि २३ महिनाका बालबालिकामा गरिने घरधुरी पूर्ण खोप सर्भेक्षण फारमको नमूना	२५
अनुसूची-२ : १५ महिनामुनिका बालबालिकाको सूची तयार गर्ने खोप रजिष्टरको नमूना	२६
अनुसूची-३ : नेपाल सरकारबाट प्रयोगमा ल्याइएको डिफल्टर ट्रेसिङ्ग अनुगमन पुर्जाको नमूना (HMIS 1.5 अनुसार)	२७
अनुसूची-४ : पूर्ण खोप पाएका १६-२३ महिनाका बालबालिकाको समायोजन विवरण फारम नमूना	२८
अनुसूची-५ : हाल खोप पाईरहेका ०-१५ महिना सम्मका बालबालिकाको Line Listing को समायोजन विवरण फारम नमूना	२९
अनुसूची-६ : जिल्ला/राष्ट्रिय खोप समन्वय समिति पठाउने पत्रको नमूना	३०
अनुसूची-७ : १६ देखि २३ महिनाका बालबालिकामा गरिने घरधुरी नमूना सर्भेक्षण फारमको नमूना	३१
अनुसूची-८ : जिल्ला/राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिले सम्बन्धि नगरपालिका/जिल्लाका लागि पठाउने घोषणा स्विकृत पत्रको नमूना	३२
अनुसूची-९ : पूर्ण खोप सुनिश्चितता जिल्ला घोषणाको लागि अनुगमन फारम	३३
अनुसूची-१० : पूर्ण खोप नगर/ गाँउपालिका प्रमाणित गरिएको प्रमाणपत्रको नमूना	३५
अनुसूची -११ : कार्यक्रमको दिगोपनाका लागि कार्ययोजना बनाउने नमूना	३६
अनुसूची -१२ :कार्यक्रमको दिगोपनाका लागि गर्नुपर्ने अनुगमन, जिम्मेवारी र क्रियाकलापहरु :	३७
अनुसूची-१३ : सहभागितात्मक जिल्ला बिकाश योजना तर्जुमा प्रकिया	३९

१. परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

रोग नियन्त्रण गरी स्वस्थ नागरिक निर्माण गर्ने उपायहरूमध्ये खोपको प्रयोग महत्वपूर्ण रहेको छ । खोप एउटा प्रभावकारी कार्यक्रम हो जसले निश्चित रोगहरू लाग्नबाट सुरक्षा प्रदान गर्दछ । खोप कार्यक्रमले करिब २५ प्रतिशत बाल मृत्यु घटाउन तथा ठूलो संख्यामा रोग तथा अपांगता हुनबाट जोगाएको छ । खोपकै माध्यमबाट विफर जस्तो डरलाग्दो रोगलाई सदाका लागि संसारबाट विदा गरिएको छ र पोलियो रोग समेत विदाई हुने अवस्थामा छ ।

वि.सं. २०३४ सालमा विफर उन्मूलन भएपश्चात् नेपालका ३ जिल्लाहरू (धनुषा, रुपन्देही र सिन्धुपाल्चोक) बाट एक वर्षमुनिका बालबालिकाहरूलाई विसिजी र डिपिटी खोप सेवा प्रारम्भ भई २०४५ साल देखी ६ वटा रोग विरुद्धको खोपहरू समावेश गरी नेपालभर विस्तारित खोप सेवा लागू भएको थियो । जसअन्तर्गत ६ वटा रोगहरू क्षयरोग, भ्यागुते रोग, धनुषंकार, लहरेखोकी, पोलियो, दादुरा विरुद्धका खोपहरू समावेश थिए । यसैगरी वि.सं. २०६० सालमा हेपाटाइटिस बी, २०६४ मा जापानीज इन्सेफलाइटिस (जोखिमपूर्ण जिल्लाहरूमा मात्र) शुरु गरी हाल जापानीज इन्सेफलाइटिस खोप पनि ७५ वटै जिल्लामा विस्तार गरिएको छ र २०६६ मा हेमोफिलस इन्फ्ल्यूएन्जा बी (हिब) खोप शुरुवात गरिएको थियो । त्यसैगरी २०६९ सालमा रुबेला खोप राष्ट्रिय खोप कार्यक्रममा दादुरा-रुबेला खोपको रूपमा समावेश गर्नुका साथै ०७१ सालमा PCV खोप समेत थप भई ११ वटा रोगको विरुद्धमा खोप प्रदान गरिएको छ ।

हाल नेपालमा ११ वटा रोग विरुद्ध खोप सेवा प्रदान गरिदै आएको छ । नेपाल जनसांख्यिक स्वास्थ्य सर्वेक्षण २०११ अनुसार नेपालमा ८७ प्रतिशत बालबालिकाले पूर्ण खोप प्राप्त गरेका छन् । त्यसैगरी राष्ट्रिय खोप कार्यक्रम प्रगति विवरण (बैशाख २०७१, बुलेटिन) अनुसार दादुराको कभरेज ९० प्रतिशत पुगेको छ । यसले गर्दा लक्षित बालबालिकाको मृत्युदर र रोगभारमा पनि उल्लेखनीय कमी आई सहश्राव्दी विकास लक्ष्यको गोल नं.४ प्राप्त गर्न मद्दत गरेको छ । खोप सेवा नेपाल सरकारको पहिलो प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम हुनुका साथै स्थानीय निकायको संलग्नता र नेतृत्वदायी भूमिका स्वीकार गरिएको कार्यक्रम पनि हो। यसैगरी समय समयमा रोगभारका आधारमा विभिन्न खोपको शुरुवात तथा विस्तार आगामी योजनाहरूमा समावेश गर्दै लैजाने योजना रहेको छ । खोप सेवाको महत्व आमजनतालाई अनुभूत गराउने एवम् सम्पूर्ण बालबालिकाहरूलाई खोपको पूर्ण पहुँच उपलब्ध गराउन अति आवश्यक रहेको छ ।

हरेक महिना करिब १६ हजारभन्दा बढी बाह्य, स्थायी र घुम्ती खोप सेसन मार्फत नेपालमा प्रत्येक वर्ष करीब ६ लाख ३० हजारभन्दा बढी बालबालिकाहरूलाई निःशुल्क रूपमा खोप सेवा उपलब्ध गराइँदै आएको छ । पूर्ण खोप प्राप्त गर्नु प्रत्येक बालबालिकाको नैसर्गिक अधिकार पनि हो । नेपाल सरकारको बहुवर्षीय खोप योजना २०१२-१६ अनुसार सन् २०१६ को अन्त्यसम्ममा सबै गाँउपालिका र नगरपालिका तथा जिल्लाहरूमा पूर्ण खोपको कभरेज ९० प्रतिशत भन्दा बढी पुऱ्याउने लक्ष्य राखिएकोमा लगभग लक्ष्य नजिक (दादुरा ८५ प्रतिशत) रहेका छौं । त्यसैगरी नेपाल सरकारको बहुवर्षीय खोप योजना २०१७-२१ अनुसार खोपको माध्यमबाट रोकथाम गर्नसकिने रोगबाट हुने बिरामी, मृत्यु तथा अपाङ्गता घटाउने प्रमुख लक्ष्य राखेसगै प्रत्येक बालबालिकामा पूर्ण

खोपको कभरेज पुर्याउने रणनीति पनि तय गरेको छ । सन् २०२१ को अन्त्यसम्ममा सबै गाउँपालिका र नगरपालिका तथा जिल्लाहरूमा पूर्ण खोपको कभरेज १०० प्रतिशत पुर्याउने लक्ष्य राखेको छ ।

त्यसैगरी दिगो विकास लक्ष्य (२०१६–२०३०) मा समेत स्वस्थ जीवन र सुखी जीवन प्रबर्द्धनको सुनिश्चितता (लक्ष्य ३) को लागि सबैको लागि खोपको (लक्ष्य ३.८ अर्न्तगत) निर्धारण गरेको छ ।

१.१.१ स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरण सहकार्यको खाका कार्यान्वयन निर्देशिका २०७१

नेपाल सरकारले स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ र स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को भावनालाई मूल आधार मानेर स्वास्थ्य सेवाको नीति, रणनीति तथा आवधिक योजनाहरूमा विषयगत निक्षेपण गर्ने कार्यलाई उच्चतम महत्व दिदै स्वास्थ्य मन्त्रालय र सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले सयुक्त रूपमा मङ्सिर १६, २०७० मा स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरणका लागि सहकार्यको खाका (Collaborative Framework) मा हस्ताक्षर भई नेपाल भरि लागू गरिएको छ । यस खाकाले स्थानीय स्वास्थ्य संस्था र स्थानीय निकाय बीच कसरी समन्वय गर्ने र वार्षिक स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्ययोजना बनाई कसरी कार्यान्वयन गर्ने भन्ने बारेमा निर्देशित गर्दछ ।

सहकार्यको खाका अनुसार स्थानीय निकायले बजेट पूर्वानुमान बमोजिम कतिसम्म लगानी गर्न सकिने हो सोको बारेमा स्थानीय सञ्चार माध्यम एवम् सामाजिक परिचालन मार्फत समुदाय स्तरमा जानकारी लिने गर्दछ । त्यस समयमानै पूर्ण खोप कार्यक्रम कसरी सञ्चालन गर्ने, पूर्ण खोप घोषणा र पूर्ण खोप निरन्तरताको लागि आवश्यक कार्ययोजना तथा बजेट स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको समन्वयमा स्थानीय स्वास्थ्य संस्था प्रमुखले महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेविका, आमा समूह, सामाजिक परिचालक, वडा नागरिक मञ्चका प्रतिनिधि, गैरसरकारी, निजी संघसंस्थाहरु, राजनीतिक दलहरुलगायतको प्रभावकारी छलफलबाट पास गरी पूर्ण खोपसँगै अन्य स्वास्थ्य कार्यक्रमको जानकारी पुसको पहिलो हप्तामै (अनुसूची ९) गाउँ विकास समिति/नगरपालिकामा गराउनु पर्दछ ।

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ ले स्वास्थ्य सेवासम्बन्धी मध्ये पनि विषेशगरी शिशु स्वास्थ्य सेवासम्बन्धी स्थानीय निकायहरूको जिम्मेवारी ।

गाउँपालिका

- गाउँ स्तरीय स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी तथा उप-स्वास्थ्य चौकीहरू सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा प्राथमिक स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरू तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- परिवार नियोजन तथा मातृ शिशु कल्याण सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

नगरपालिका

- नगर स्तरीय अस्पताल र स्वास्थ्य केन्द्रहरूको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने,
- न.पा.क्षेत्रभित्र स्वास्थ्य चौकी तथा उप-स्वास्थ्य चौकीहरू खोल्ने, सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने,
- परिवार नियोजन, मातृ शिशु कल्याण, विस्तारित खोप, पोषण, जनसङ्ख्या शिक्षा र जनस्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।

जिल्ला समन्वय समिति

- जिल्ला स्तरीय, अस्पताल र स्वास्थ्यरूको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने, गराउने ।
- परिवार नियोजन, मातृ शिशु कल्याण, विस्तारित खोप, पोषण तथा जनसङ्ख्या शिक्षा, जनस्वास्थ्य जस्ता कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने ।

१.२ पूर्ण खोप सुनिश्चितता निर्देशिकाको उद्देश्य

यस निर्देशिकाको उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेका छन् :

- (क) पूर्ण खोप नगरपालिका तथा जिल्ला घोषणाका विभिन्न चरण तथा प्रक्रियाहरूबारे स्पष्ट जानकारी गराउने र सबै जिल्लाहरूको कार्यक्रम कार्यान्वयनमा एकरूपता ल्याउने ।
- (ख) पूर्ण खोप कार्यक्रमसँग सम्बन्धित निकाय तथा सरोकारवालाहरूको भूमिका प्रष्ट पार्ने ।
- (ग) स्थानीय श्रोत साधनहरूको अधिकतम परिचालन, अपनत्व र साभेदारहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गर्न मार्गनिर्देश गर्ने ।

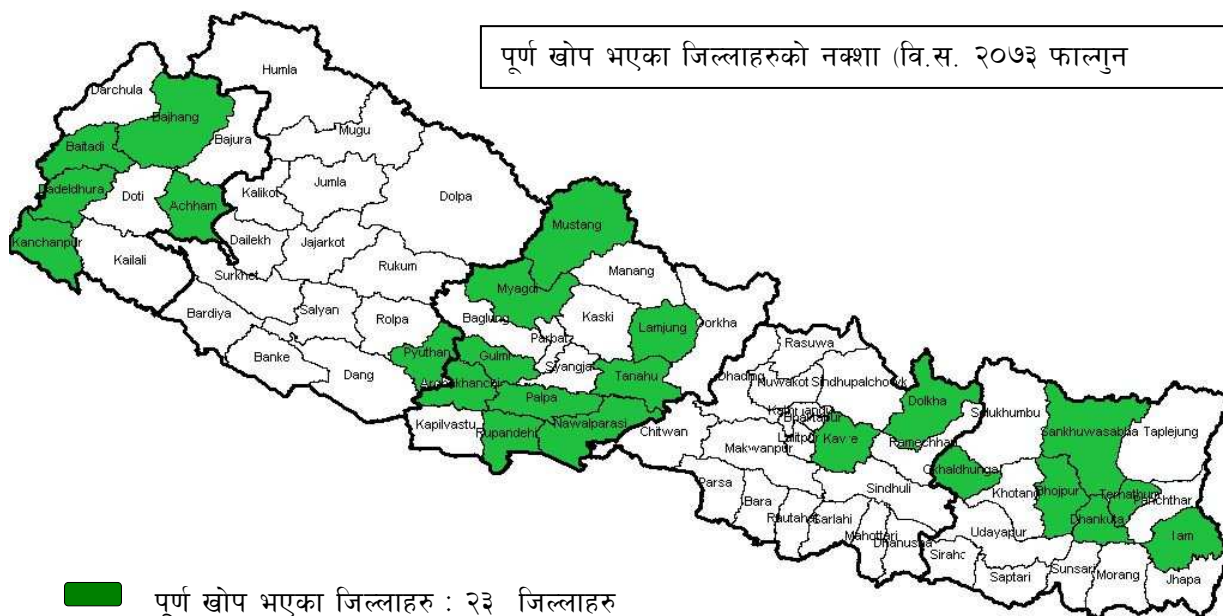
१.३ पूर्ण खोपको अवधारणा

सरकारले सबै लक्षित बालबालिकाले जन्मेको १५ महिनाको उमेरभित्रै राष्ट्रिय खोप कार्यक्रमको तालिका अनुसार पूर्ण खोप प्राप्त गरी विभिन्न रोगहरूबाट सुरक्षित हुन सकून् भन्ने अभिप्रायले पूर्ण खोपको अवधारणा शुरु गरेको छ । नेपाल जनसांख्यिक स्वास्थ्य सर्वेक्षण (NDHS) २०११ अनुसार १० प्रतिशत बालबालिकाले आंशिक र ३ प्रतिशत बालबालिकाले कुनै पनि खोप सेवा प्राप्त गरेका छैनन् । सबै बालबालिकालाई पूर्ण खोप दिलाउन सकिन्छ भन्ने नेपाल सरकारको प्रतिबद्धता बमोजिम हरेक गाउँपालिका / नगरपालिकालाई पूर्ण खोप बनाउने कार्यक्रमको शुरुवात गरेको छ । यस कार्यक्रममा खोपबाट छुट भएका सबै बालबालिकालाई पूरा खोप पाउने वातावरण सिर्जना गरी पूर्ण खोप गाउँपालिका, नगर र जिल्ला सुनिश्चित गरिनेछ । पूर्ण खोप कार्यक्रम गाउँपालिका/न.पा. वा स्थानीय निकायको आफ्नो दायित्व समेत भएकोले यी निकायहरूको सहयोग र स्वामित्वले मात्र दिगोपना र निरन्तरता पाउनेछ । पूर्ण खोप घोषणा गर्नु खोप सेवाको संस्थागत विकासको प्रारम्भ हो, त्यसपछि त्यस क्षेत्रका बालबालिका कुनै पनि खोपबाट बञ्चित हुनु पर्दैन । बालबालिकालाई खोप उपलब्ध गराउने यस कार्यमा जिल्ला स्तरमा गठन भएको जिल्ला खोप समन्वय समितिको नेतृत्वमा साभेदारहरू र सहयोगी संस्थाहरूको प्रत्यक्ष संलग्नता रहन्छ । यो लक्ष्य प्राप्त गर्दै सन् २०१७ सम्ममा नेपाल लाई पूर्णखोप सुनिश्चित भएको देस घोषणा गर्न नेपाल सरकारले स्थानीयस्तरमा न.पा./गाउँपालिकाको अपनत्व र नेतृत्वको साथै महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, आमा समूह, स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति, वडा नागरिक मञ्च, नागरिक सचेतना केन्द्र, विद्यालय तथा स्थानीय गैरसरकारी संस्था र सरोकारवालाहरूको प्रभावकारी सहयोग महत्वपूर्ण रहने विश्वास लिएको छ ।

स्थानीय स्वशासन ऐन २०५५ ले स्थानीय तहमा हुने स्वास्थ्य तथा विकासको कार्यक्रममा स्थानीय सरकारले नेतृत्व लिने अवधारणा अनुरूप स्वास्थ्य मन्त्रालय र सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले सयुक्तरूपमा बनाएको स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरण सहकार्यको खाका कार्यान्वयन निर्देशिका २०७१ तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७१ ले बाल स्वास्थ्यको प्रमुख आधारको रूपमा रहेको खोप सेवालालाई निरन्तरता र दिगोपना दिन पूर्ण खोप कार्यक्रमलाई योजनागत रूपमा कार्यान्वयन गर्नको लागि स्थानीय निकाय, स्वास्थ्य संस्था र अन्य सरोकारवालाको संयुक्त सहभागिता समेत गराउने विषयको मर्म अनुसार यस निर्देशिकाको निर्माण गरिएको छ ।

अहिलेसम्म (सन् २०१७ फेब्रुअरी/वि.स. २०७३ फाल्गुन सम्म) पूर्ण खोपसुनिश्चित गरिएका, नगर र जिल्ला को संख्या यसप्रकार रहेको छ।

पूर्ण खोपसुनिश्चित गरिएका, नगर र जिल्लाको संख्या						
विकास क्षेत्र			साविक नगरपालिका		साविक गा. वि. स	
	जम्मा	घोषणा भएका	जम्मा न.पा.	घोषणा भएका न.पा.	जम्मा गा. वि. स.	घोषणा भएका गा. वि. स
सुदुर पश्चिमाञ्चल	३१०	२७५	२६	१३	३३६	२८८
मध्य पश्चिमाञ्चल	५१२	२१३	२३	४	५३५	२१७
पश्चिमाञ्चल	७५१	५८२	४४	२९	७९५	६११
मध्यमाञ्चल	९४७	२३२	७४	१९	१०२१	२५१
पूर्वमाञ्चल	७५५	४४६	४९	२६	८०४	४७२
जम्मा	३२७५	१७४८	२१६	९१	३४९१	१८३९

१.४ पूर्ण खोपको परिभाषा

(क) पूर्ण खोप भन्नाले सबै बालबालिकाले १५ महिनाको उमेर भित्र राष्ट्रिय खोप तालिका अनुसार लिनुपर्ने सम्पूर्ण खोप लिएको अवस्थालाई सम्झनुपर्दछ। साथै आगामी दिनमा राष्ट्रिय खोप तालिकामा थप अन्य खोपलाई समेत पूर्ण खोपको परिभाषाभित्र समावेश भएको मानिने छ।

(नोट: राष्ट्रिय खोप तालिका भित्रको IPV खोप हाल उपलब्ध हुन नसकेको हुँदा अहिलेको अवस्थामा पूर्ण खोप गाउँपालिका वा न.पा घोषणा गर्नमा बाधा पुग्ने छैन। तर पछि IPV खोप उपलब्ध भएपश्चात् भने यो खोप नदिईकन पूर्ण खोप गाउँपालिका वा न.पा घोषणा गर्न पाइने छैन।)

१.५ पूर्ण खोप घोषणा

- (क) सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिका (न.पा) मा १६-२३ महिनाका बालबालिकाको सर्वेक्षण गर्दा सबै बालबालिकाले १५ महिनाको उमेरभित्र राष्ट्रिय खोप तालिका अनुसार सम्पूर्ण खोप प्राप्त गरेको पाइएमा त्यस्तो वार्ड/गाउँपालिका/न.पा./उप.न.पा/महा न.पा./जिल्ला लाई तल उल्लेखित प्रक्रिया पूरा गरेपछि पूर्ण खोप घोषणा गर्न सकिन्छ। तर सर्वेक्षण गर्दाको समयमा ती बालबालिका कम्तिमा विगत ६ महिना देखि त्यस गाउँपालिका/न.पा.मा बसोबास गरेकालाई मात्र गणना गरिनेछ।
- (ख) जिल्लामा रहेका सम्पूर्ण गाउँपालिका एवम् नगरपालिकाहरु पूर्ण खोप भएको सुनिश्चितताका लागि यस निर्देशिकामा उल्लेखित प्रक्रिया पूरा गरेपछि पूर्ण खोप जिल्ला घोषणा गरिनेछ, र सम्पूर्ण जिल्लाहरु घोषणा भई सकेपछि सन् २०१७ भित्रमा नेपाललाई नै पूर्णखोप देश घोषणा गरी दिगोपनाको लागि समेत निरन्तर कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछन्।

२. पूर्ण खोप कार्यक्रमको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र अपेक्षित उपलब्धिहरु

२.१ कार्यक्रमको लक्ष्य

सबै बालबालिकालाई राष्ट्रिय खोप तालिका अनुसार पूर्ण खोप उपलब्ध गराउनको लागि स्थानीय श्रोतको परिचालन, स्थानीय निकाय र सरोकारवालाहरुको अपनत्व र सहभागितामा खोपबाट बचाउन सकिने रोगको रोग लाग्ने दर, अपाङ्गदर र मृत्युदरमा कमी ल्याई स्वस्थ बालबालिका तयार गर्ने यस कार्यक्रमको लक्ष्य रहेको छ।

२.२ कार्यक्रमका उद्देश्यहरु

- (क) खोप तालिका अनुसार सबै बालबालिकालाई प्रदान गरिने खोपहरु पूर्ण रुपमा प्रदान गर्ने।
- (ख) स्थानीय निकायको अपनत्व र नेतृत्वमा नियमित र दिगो रुपमा गुणस्तरीय सम्पूर्ण खोप सेवा प्रदान गरी पूर्ण खोप गाउँपालिका, न.पा. तथा जिल्लाको सुनिश्चितता गर्ने।
- (ग) कार्यक्रममा स्थानीय तहका सरोकारवालाको अपनत्व र साभेदारी विकास गर्ने।

२.३ अपेक्षित उपलब्धि

- (क) गाउँपालिका, न.पा. भित्र रहेका खोप प्राप्त गर्न योग्य शतप्रतिशत बालबालिकाले खोप तालिका अनुसार गुणस्तरीय पूर्ण खोप प्राप्त गरेको हुनेछन्।
- (ख) स्थानीय श्रोत र साधनको परिचालनबाट खोप सेवाले दिगो रुप पाएको हुनेछ।
- (ग) पूर्ण खोपका लागि स्थानीय साभेदार निकायहरुको नेतृत्वदायी सहभागितामा बृद्धि हुनेछ।

२.४ पूर्ण खोप घोषणा तथा दिगोपना कार्यक्रमका रणनीतिहरु

पूर्ण खोप गाउँपालिका, न.पा. तथा जिल्ला घोषणा कार्य जति महत्वपूर्ण छ, त्यति नै त्यसको निरन्तरता र दिगोपनाको महत्व रहेको छ। पूर्ण खोप घोषणाको निरन्तरता र दिगोपनाको

सुनिश्चितता नभइकन गरिने घोषणाकार्य प्रभावकारी हुन सकदैन । पूर्ण खोप घोषणा तथा दिगोपना कार्यक्रमका रणनीतिहरु यसप्रकार रहेका छन् :

- (क) प्रभावकारी एवम् गुणस्तरीय नियमित खोप सेवा सञ्चालन ।
- (ख) प्रत्येक वर्ष घरधुरी सर्वेक्षण, अभिलेख, समीक्षा, सुक्ष्मयोजना अध्यावधिक, पूर्ण खोप प्रमाणीकरण र प्रतिवेदन ।
- (ग) पूर्ण खोप कार्यक्रमलाई स्थानीय निकायले आफ्नो वार्षिक योजनामा समावेश र स्वीकृत ।
- (घ) प्रत्येक वर्ष गाउँ, नगर र जिल्ला सभाबाट पूर्ण खोप सुनिश्चितता भएको सार्वजनिकीकरण र स्वीकृत ।
- (ङ) पूर्ण खोप कार्यक्रमलाई जनस्वास्थ्यका अन्य कार्यक्रमहरूसँग एकीकरण ।
- (च) खोपबाट बचाउन सकिने रोगहरुको खोजपड्ताल, निगरानी र रोकथाम (सर्भिलेन्स) ।

३. पूर्ण खोपका लागि सुक्ष्म योजना र खोप महिना अभियान

३.१ पूर्ण खोपका लागि सुक्ष्म योजना

नेपालमा हालको तथ्याङ्क अनुसार मासिक करिब १६ हजार खोप केन्द्र सञ्चालित हुन्छन् । जस अन्तरगत बाह्य खोप केन्द्र र संस्थागत खोप केन्द्रहरु (स्वास्थ्य संस्थाहरुमा) पर्दछन् । सबै समुदायको पहुँचमा खोप सेवा पुर्याउने प्रमुख उद्देश्यका साथ प्रत्येक साविकका गा .वि. स.मा ३ देखि ५ वटा बाह्य खोप सेसन सञ्चालित रहेको छ । सबैको पहुँच पुग्ने गरी खोप सेसन सञ्चालन गर्ने प्रावधान रहेता पनि केही बालबालिकाहरु खोप सेवाबाट बञ्चित भएको पाइन्छ ।

खोप कार्यक्रममा सबै जिल्लामा पुग्ने (Reaching Every District) रणनीतिलाई अंगालेर विश्वका धेरै देशहरुले खोपको कभरेज बढाएको प्रमाणित भइसकेको छ । नेपालमा पनि यस रणनीतिलाई अवलम्बन गरी बैशाख महिनामा प्रत्येक जिल्ला तथा स्वास्थ्य संस्थाले प्रत्येक बालबालिका सम्म पुग्ने (Reaching Every child) रणनीति अवलम्बन गर्दै पूर्ण खोप सुनिश्चितता महिनाको रूपमा कार्यक्रम सञ्चालन गरीदै आएको छ । यस रणनीति अर्न्तगत गर्नुपर्ने पाँचवटा देहाय अनुसारका कार्यहरु तल रहेका छन् ।

(क) बाह्य खोप सेवाको पुनःयोजना

सबैलाई पायक पर्ने गरी खोप सेसन संचालनका लागि समुदायसँग छलफल गरी पायक पर्ने ठाउँमा नयाँ खोप केन्द्र स्थापना गर्ने वा पुरानोलाई स्थानान्तरण गर्नुपर्दछ । यसले गर्दा पूर्ण खोपको लक्ष्य हासिल गर्न मद्दत पुग्दछ ।

(ख) सहयोगात्मक सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन

मासिक तथा चौमासिक रूपमा खोप कार्यक्रमको अवस्थाको समीक्षा र विश्लेषण गरी सबै बालबालिकालाई पूर्ण खोप प्रदान गर्नका लागि पुन सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्नुपर्दछ । यस कार्यमा स्वास्थ्यकर्मीले आफ्नै सूचनालाई (कभरेज, ड्रपआउट, छुटिएको बालबालिकाको संख्या एकीन गर्न) विश्लेषणात्मक छलफल गर्नुपर्दछ ।

(ग) **समुदायसँग खोप सेवाको सम्बन्ध सुदृढ गर्ने**

१. खोपको सूचना विश्लेषण गरी छुट भएका र पूर्ण खोप नपाएका बालबालिकाहरुको सम्बन्धमा समुदायसँग छलफल गरी तुरुन्त खोप सेवा प्रदान गर्नुपर्दछ ।
२. खोपको पूरा मात्रा लगाउनको लागि समुदायको भूमिकाबारे समुदायलाई जानकारी गराउनु पर्दछ जसले गर्दा कार्यक्रमप्रति समुदायको अपनत्वको भावनामा बृद्धि हुन जान्छ ।
३. स्थानीय निकाय र समुदायसँग छलफल गरी स्थानीय स्रोत परिचालन गर्ने ।

(घ) **खोप सेवाको तथ्याङ्क विश्लेषण**

१. प्रत्येक वर्षको चैत्र महिनामा घरधुरी सर्वेक्षण, खोपको अवस्थाको समीक्षा, तथ्यांक विश्लेषण गरी पूर्ण खोपको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ ।
२. खोपबाट वञ्चित वा आंशिक खोप पाएका वा महामारी भएको अवस्था रहेकोलाई समयमै पहिचान गरी आवश्यक खोप दिलाउने कार्यको व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ ।

(ङ) **श्रोत साधनको समुचित व्यवस्थापन र खोप महिना अभियान**

खोप सेवाको पहुँच बढाउन स्थानीय स्तरमा श्रोत साधन (मानव श्रोत, आर्थिक श्रोत तथा भौतिक श्रोत) व्यवस्था गरी पूर्ण खोप सुनिश्चितता कार्यमा सहयोग जुटाउने ।

स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरण सहकार्यको खाका कार्यान्वयन निर्देशिका २०७१ (MOH/MOFALD) अनुसार, (अनुसूचि ९ अनुसारको पद्धतिबाट) पूर्ण खोप कार्ययोजना गाउँपालिका अथवा नगरपालिका घोषणा कार्य प्रारम्भ र त्यसको निरन्तरताकोलागि प्रत्येक आ.व.को पहिलो चौमासिकभित्र कार्य योजना बनाई पौष मसान्त सम्म गाउँपालिका/न.पा. सभामा पेश गरी अनुमोदन गराउनु पर्दछ ।

३.२ पूर्ण खोप सुनिश्चितताका लागि खोप महिना अभियान

राष्ट्रिय खोप कार्यक्रममा खोप महिना एउटा पूर्ण खोप सुनिश्चितता प्रदान गर्ने महत्वपूर्ण कदम हो । यसको मुख्य उद्देश्य खोपको महत्व बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने र खोपप्रति सकारात्मक सोचको विकास गरी खोपको लगाउने दर बढाउन एकीकृत रूपमा कार्य गर्ने रहेको छ । यस अभियान अर्न्तगत गर्नुपर्ने कार्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- (क) हरेक आर्थिक वर्षको श्रावण देखि फाल्गुणसम्मको (दुई चौमासिक) खोप सेवाको स्वास्थ्य संस्था अनुसार प्रगति विश्लेषण र अवस्था पहिचान गर्नुपर्दछ ।
- (ख) प्रत्येक वर्षको चैत्र महिनामा स्वास्थ्यकर्मिको संलग्नतामा घरधुरी सर्वेक्षण गरी खोप रजिष्टर संग भिडाई विवरण अध्यावधिक गर्नुपर्दछ । उक्त कार्यमा खोप समन्वय समिति, वडा खोप समन्वय समिति (HFoMC)को बैठक राखि अनुगमन, सहयोग र प्रमाणिकरण गराउनु पर्दछ ।
- (ग) घरधुरी सर्वेक्षण र विश्लेषणको आधारमा खोप नपाएका वा आंशिक खोप पाएका बालबालिकाहरुको लागि
  १. बालबालिकाहरुको सूची बनाई तत्काल खोप सेवा प्रदान गर्ने,

२. सूचना, शिक्षा तथा संचारका माध्यमहरूलाई अधिकतम रूपमा परिचालन गर्ने,
  ३. सहयोगात्मक सुपरिवेक्षणलाई व्यवस्थित तथा सुदृढ गर्ने,
  ४. स्वास्थ्यकर्मी, र समुदायका सदस्यहरूको खोप कार्यक्रमप्रति जिम्मेवारी, सहभागिता र अपनत्व बढाउने क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने,
  ५. महिला स्वास्थ्य स्वम्सेविकाहरूका अतिरिक्त वडा नागरिक मञ्च, नागरिक सचेतना केन्द्र र सामुदायिक संस्थाहरू परिचालन गरी बालबालिकाहरूलाई खोप सेवामा ल्याउन क्रियाशिल बनाउने ।
- (घ) बैशाख महिनालाई खोप महिनाको रूपमा कार्यक्रममा समावेश गरी पूर्ण खोप सुनिश्चितता अभियानको रूपमा अभिलेख अध्यावधिक र प्रमाणिकरणका साथै प्रतिवेदन गर्नुपर्दछ ।
- (ङ) उपलब्ध (स्थानीय र बाह्य) श्रोत साधनलाई एकीकृत रूपमा (सुक्ष्म योजना, खोप महिना र पूर्ण खोप सुनिश्चितता कार्यक्रम) समायोजन गरी योजना तयार गरी पूर्ण खोप सुनिश्चितता निरन्तरताको लागि योजना बनाई कार्य गर्ने ।
- (च) सबै प्रकृया पुरा गरेर **बैशाख महिनामा** पूर्ण खोप सुनिश्चितता प्रमाणीकरण गरेर न. पा., गाउँपालिका, जि.स्वा.का र जि.खो.स.समितिमा प्रतिवेदन पठाउनु पर्दछ ।

पूर्ण खोप सुनिश्चितता गरी अभिलेख अध्यावधिक र प्रतिवेदन गर्नुका साथै प्रत्येक वर्ष स्थानीय निकायबाट पूर्ण खोप सुनिश्चितता भएको पारित गराएर प्रमाणिकरण गराउन र स्थानीय निकायको कार्यक्रममा समावेश गराई साफेदारी र सहकार्य सुनिश्चित गर्नु यस कार्यक्रमको उद्देश्य भएकोले स्वास्थ्य क्षेत्रबाट निर्देशिका वमोजिम सबै प्रक्रिया पुरा गरी कुनै वच्चा खोपबाट नछुटेको ऐकिन गर्नु पर्दछ ।

४. पूर्ण खोप गाउँपालिका तथा न.पा घोषणाका आधारहरू

घोषणाका आधारहरू

तोकिएको उमेर समूहका सबै बालबालिकाले राष्ट्रिय खोप तालिका अनुसार लिनुपर्ने सम्पूर्ण खोप लिएको सुनिश्चितता नै पूर्ण खोप घोषणाको मुख्य आधार हो । यसका लागि देहायका आधारहरू तय गरीएको छ :

१. सर्वेक्षण

सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो क्षेत्रमा घोषणा कार्यक्रम प्रारम्भ गर्दा स्वास्थ्यकर्मीको प्रत्यक्ष संलग्नतामा गाउँपालिका तथा न.पा भित्र जन्मेदेखि २३ महिना सम्मका सम्पूर्ण बालबालिकाहरूको घरघुरी सर्वेक्षण गरी

— ० देखि १५ महिना सम्मको बालबालिकाको हाल लिइरहेको खोपको सूचि (Line listing) अनुसूची-२ अनुसार खोप रजिष्टरमा वडा अनुसार तयार गर्ने, खोप पाए नपाएको पहिचान गर्ने र यसलाई प्रत्येक वर्ष अद्यावधिक गरेको हुनुपर्छ ।

— गाउँपालिका तथा न.पा. पूर्ण खोप घोषणाका लागि सम्बन्धित गाउँपालिका तथा न.पा मा रहेका १६ देखि २३ महिनाका सबै बालबालिकाले १५ महिनाको उमेरभित्रै तालिका अनुसार सबै खोपको मात्रा पूरा गरे नगरेको यकिन गर्न सबै घरमा पूर्ण खोप सर्वेक्षण अनुसूची-१ अनुसार गरी अभिलेख अध्यावधिक भएको हुनुपर्छ ।

- सर्वेक्षण कार्य स्थानीय राजनितिक दल, न.पा/गाउँपालिका पदाधिकारी, स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति, वडा नागरिक मञ्च, म.स्वा.स्व.से, आमा समुह, शिक्षक, संघ संस्था आदिका प्रतिनिधिहरुको सहयोग र अनुगमनमा गर्नु पर्छ ।

नोट :

- ० देखि १५ महिना सम्मका बालबालिकाको सूचि (Line Listing) लाई हालको खोप रजिष्टर संग भिडाई अध्यावधिक गर्ने ।
- पूर्ण खोपको लागि प्राप्त सर्वेक्षण विवरणलाई गत सालको खोप रजिष्टर तथा HMIS प्रतिबेदनसंग भिडाई एकीन गर्ने र सो को वास्तविक विवरण अध्यावधिक गर्ने ।
- जिल्ला/जन स्वास्थ्य कार्यालयहरुले समेत स्वास्थ्य संस्था स्तरको विवरण अध्यावधिक गर्ने

२. सुक्ष्मयोजना

- खोपकेन्द्र पुनर्योजना तथा सञ्चालन योजना ।
- कुनै पनि खोप नपाएका, आशिक पाएका वा छुटेका (ड्रपआउट) बालबालिका लाई खोप दिने योजना र व्यवस्थापन ।

३. प्रतिबेदन तथा प्रतिबद्धता

- सर्वेक्षण गर्दा १५ महिनाको उमेरभित्रै तालिका अनुसार सबै खोपको मात्रा पूरा गरेको पाइएमा सो गाउँपालिका/न.पा. र स्थानीय स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति वाट प्रमाणिकरण गरी निर्णयको प्रतिलिपि र अनुसूचि ४ को फारममा समायोजन विवरण भरी गाउँपालिका/न.पा., जिल्ला खोप समन्वय समिति र जि.जन/स्वा.का.मा पेश गर्नुपर्ने छ ।
- पूर्ण खोपको दिगोपनाको प्रतिबद्धता सहित स्थानीय निकायको साभेदारीमा अनुसूची ११३ बमोजिम कार्ययोजना साथै अनुसूचि ६ को विवरण (पत्र) जिल्लास्तरमा पेश गरेको हुनु पर्ने छ ।

नोट: संघीय संरचना कार्यान्वयन भई गाउँपालिका तथा नगरपालिका क्षेत्रमा उपर्युक्त उल्लेखित कार्य गर्दा आफ्नो स्वास्थ्य संस्थाको कार्य क्षेत्र भित्रका वडाहरुको विवरण अध्यावधिक गर्नुपर्दछ ।

सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो क्षेत्रमा घोषणा कार्यक्रम प्रारम्भ गर्दा गाउँपालिका तथा न.पा का वडा भित्रका १५ महिना मुनिका बालबालिकाले खोप पाए नपाएको पहिचान गरी सो अनुसारको सूची खोप रजिष्टरमा वडा अनुसार तयार गर्नुपर्ने । तर यसरी पूर्ण खोपको पहिचान गर्दा १६ देखि २३ महिनाका बालबालिका मध्ये यदि कुनै बच्चाले पूर्ण खोप नलगाएको पाइएमा पूर्ण खोप गाउँपालिका तथा न.पा घोषणा कार्यक्रम गर्न पाइदैन तर छ महिना भन्दा कम समय देखि वसेको भएमा पूर्णखोप घोषणा गर्न बाधा हुने छैन । त्यस्तो अवस्थामा सन् २००० को खोप सम्बन्धि रणनीतिक निर्देशिका अनुसार खोप लगाउन छुटेको बालबालिकालाई missed opportunity को रुपमा लिई निम्न बमोजिम गर्ने ।

- क. सर्वेक्षण गर्दा ११ महिना २९ दिन सम्मको बालबालिकाले जिरो खोप (कुनै खोप नलाएको) भेटिएमा तालिका (Routine) बमोजिम पूर्ण खोप दिने ।
- ख. सर्वेक्षण गर्दा १ वर्षको उमेर भन्दा बढीको बालबालिकाले जिरो खोप (कुनै खोप नलाएको) भेटिएमा
  - वि.सि.जी. १ मात्रा दिने ।
  - डि.पि.टी., हेपाटाइटिस बी., हिव १-१ महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने ।
  - मुखबाट दिने पोलियो थोपा (OPV) १-१ महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने ।

- पि.सी.भी. को हकमा १ मात्रा दिने ।
- जेई १ मात्रा दिने ।
- दादुरा—रुबेला को हकमा
  - १५ महिना मुनिको बालबालिका भेटिएमा पहिलो १ मात्रा दिने र बाकि दोस्रो मात्रा तालिका अनुसार दिने
  - १५ महिना माथिको बालबालिका भेटिएमा १—१ महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने ।

ग. सर्वेक्षण गर्दा Drop out भएको बालबालिका भेटिएमा खोप तालिका (Routine) बमोजिम पूर्ण खोप दिई छुट्टै अभिलेख राख्ने ।

खोप लगाउन छुटेको बालबालिकालाई missed opportunity को रूपमा दिएको खोपको अनिवार्य रूपमा छुट्टै पानामा छुट्टै अभिलेख राख्नुपर्दछ ।

कुनैपनि बालबालिका नछुटोस् र पूर्ण खोप घोषणा कार्यक्रम स्थगीत गर्नु नपरोस् भन्नाका लागि

- खोप महिनामा खोप कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।
- १५ महिनामुनिका बालबालिकाको line listing नियमित अध्याबधिक गर्नुपर्दछ ।
- १५ महिनामुनिका बालबालिकाले खोप पूर्ण पाए नपाएको प्रभावकारी रूपमा अनुगमन गरी रेकर्ड राख्ने गर्नुपर्दछ । तसर्थ घरधुरी सर्वेक्षण अति महत्वपूर्ण कार्य हो ।

५. पूर्ण खोप घोषणाका प्रक्रिया र गतिविधिहरू

पूर्ण खोप घोषणा गर्दा विभिन्न स्तरमा देहाय बमोजिमका कार्यहरू सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।

५.१ जिल्लास्तरमा गर्नुपर्ने प्रक्रिया र गतिविधिहरू (जिल्ला खोप समन्वय समिति/ जिल्ला समन्वय समिति /जिल्ला/जन स्वास्थ्य कार्यालय)

जिल्ला खोप समन्वय समितिको अगुवाई तथा जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयको संयोजनमा जिल्ला विकास समिति/जिल्ला समन्वय समिति, राजनैतिक दलहरू, सरोकारवालाहरू, नगरपालिका तथा गाउँपालिका, स्वास्थ्य संस्था प्रमुख र अन्य सरोकारवाला निकायहरूलाई समावेश गरी पूर्ण खोप न.पा र गाउँपालिका सुनिश्चित गर्ने विषयको बारेमा जानकारी गराई र यसप्रति उत्प्रेरित हुने अवस्थाको सिर्जना गरी पूर्ण खोप सुनिश्चितता घोषणा तथा दिगोपनाको लागि जिल्ला स्तरबाट—

—**प्रतिबद्धता लिने** : सरोकार एवं साम्फेदार हरूसंग बैठक, उत्प्रेरणा गाँठि सञ्चालन गरी निर्णय तथा प्रतिबद्धता लिने ।

—**कार्ययोजना बनाउने** :

- जि.खो.स.समिति र सरोकारवाला हरुको बैठक वाट पूर्ण खोप सुनिश्चित गर्न नीतिगत निर्णय, स्रोत व्यवस्थापन, परिचालन र जिम्मेवारी बाँडफाइको योजना बनाउने (अनुसूचि ११ अनुसार)।
- जिल्ला स्वास्थ्य/जनस्वास्थ्य प्रमुखले स्वास्थ्यसंस्था प्रमुख तथा जिल्ला सुपरभाईजरहरूको बैठक राखि न.पा./गाउँपालिका स्तरीय पूर्ण खोप सुनिश्चित गर्ने कार्ययोजना बनाई पूर्ण कार्यन्वयनमा लाने ।

– **योजना कार्यान्वयनको अनुगमन** : जि.स्वा.का. ले विभिन्न अवसरमा स्वास्थ्य संस्था प्रमुख एवं सबै स्वास्थ्य कर्महरूलाई पूर्ण खोपसुनिश्चिताको महत्व र यसको दिगोपना, प्रकृया र भूमिका बारे बारम्बार जानकारी गराई योजना कार्यान्वयनको अनुगमन गर्नु पर्दछ । (अनुसूचि ९ र ११ अनुसार)

– **समिक्षा र सुलभ सर्वेक्षणको लागि निर्णय** : जिल्ला खोप समन्वय समितिको बैठक बसि न.पा/ गाउँपालिका वाट प्राप्त पूर्ण खोपसुनिश्चित सर्वेक्षण प्रतिवेदन समिक्षा र सुलभ सर्वेक्षणको लागि निर्णय गर्ने । प्रतिवेदन संकलन तथा बैठकको समन्वय जि.स्वा./जनस्वास्थ्य कार्यालयले गरी अभिलेख राख्ने । यदि घोषणा प्रकृया बढाउन उपयुक्त भए निम्न अनुसार नमुना सर्वेक्षण टिम गठन गरी नमुना सर्वेक्षण (अनुसूचि ७ अनुसार) गराउनु पर्दछ ।

- सर्वेक्षणको लागि टिम गठन गर्दा तल दिईएको बमोजिम गर्ने
  १. जिल्ला स्वास्थ्यको प्रतिनिधि (DHO representative)
  २. जिल्ला समन्वय समिति (DCC representative)
  ३. जि.खो.स.समिति को प्रतिनिधि (DICC representative)
  ४. म.स्वा.स्व.से.को प्रतिनिधि (FCHV representative)
  ५. गै.स.स.को प्रतिनिधि (NGO representative)
  ६. अन्य स्वास्थ्य संस्थाको स्वास्थ्यकर्म (Inter-health institution)
  ७. संचारकर्म तथा पत्रकार प्रतिनिधि (Media)
  ८. आवश्यक अन्य (Necessary Others)

नमुना सर्वेक्षण गर्दा गाउँपालिका, न.पा. मा नमुना घरधुरी छान्ने तरीका र संख्या

- पहाडी वा उच्च पहाडी जिल्लाको घोषणको अवस्थामा रहेको तत्कालिन गा.वि.स. को हकमा ३ वटा वडा (Randomly) छनौट गरि १६ देखी २३ महिनाको बालबालिका भएका सम्पूर्ण घरधुरीमा नमूना सर्वेक्षण गर्नुपर्दछ । तर परिवर्तित गाउँपालिकाको हकमा कम्तिमा ३० प्रतिशत वडाको १६ देखी २३ महिनाको बालबालिका भएका प्रत्येक वडाका कम्तिमा ३० घरधुरीमा नमूना सर्वेक्षण गर्नुपर्दछ
- तराई जिल्लाको गाउँपालिकाहरूको हकमा Randomly ३ वटा वडाको १६ देखी २३ महिनाको बालबालिका भएका प्रत्येक वडाका कम्तिमा ३० घरधुरीमा नमूना सर्वेक्षण गर्नुपर्दछ ।
- न.पा को हकमा Randomly २५ प्रतिशत वडामा १६ देखी २३ महिनाको बालबालिका भएका प्रत्येक वडाको ६० घरधुरीमा नमूना सर्वेक्षण गर्नुपर्नेछ ।

नमुना सर्वेक्षण पश्चात

- सर्वेक्षण गर्दा पूर्णखोप सुनिश्चित भएमा जि.खो.स.समितिको प्रतिवेदन बुझाउने
- तर छुट वच्चा पाइएमा सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था लाई जानकारी गराई खोप पुरा गराउन र पुन सर्वेक्षण गरि प्रतिवेदन पेश गर्न जानकारी गराउने ।

नोट : सुलभ सर्वेक्षण गर्दा माथि उल्लेखित मध्ये कम्तिमा ३ वटा संस्थाको प्रतिनिधि हुनु पर्दछ ।
जुन न.पा वा गाउँपालिका को नमुना सर्वेक्षण गर्ने हो सोहि को स्वास्थ्यकर्म र म.स्वा.स्व.सेविका
लाई नमुना सर्वेक्षणमा प्रत्यक्ष सहभागि गराउन हुन्न ।

— **घोषणाको लागि सहमति दिने र सहभागि हुने :**

- सर्वेक्षण टोलीको प्रतिवेदन वाट पूर्ण खोप भएको प्रमाणित भए जिल्ला खोप समन्वय समितिको बैठक बसि न.पा./ गाउँपालिका लाई पूर्ण खोप घोषणाको लागि सहमति दिने ।
- न.पा/गाउँपालिका घोषणा सभा व्यवस्थापनमासमन्वय, श्रोत व्यवस्थापन गर्ने र सहभागि हुने ।

— **प्रमाणपत्र प्रदान :** जिल्ला खोप समन्वय समिति वाट न.पा/ गाउँपालिका र स्वास्थ्य संस्था लाई पूर्ण खोप सुनिश्चित भएको अनुसूचि १० को ढाँचामा प्रमाण पत्र प्रदान गर्नुपर्दछ ।

— **दिगोपनाको वार्षिक योजनामा समावेश र परिषद्/सभा वाट पारित :**

— जिल्ला जिल्ला खोप समन्वय समिति र जि.स्वा./जन स्वास्थ्य कार्यालयले पूर्ण खोप सुनिश्चितता घोषणा र दिगोपनाको लागि स्थानीय निकायको वार्षिक योजनामा समावेश, नीति निर्माण, वार्षिक परिषद्/सभा वाट पारित गराउनु पर्दछ ।

— **समिक्षा, अनुगमन र निर्देशन :** आवश्यकता अनुसार बैठक बस्ने, समिक्षा, अनुगमन गर्ने, योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन र मातहतका निकायमा निर्देशन दिने ।

नोट :

१. संघीयता कार्यान्वयन भई स्थानिय निकायको संरचना परिवर्तन भएकोले सो अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक नीति निर्माण गरि न.पा, गाउँपालिकामा समन्वय र कार्यान्वयन गर्ने । यो कार्यक्रम साविकका स्वास्थ्य संस्थाको कार्यक्षेत्रको आधारमा संचालन गराई वडा घोषणा/स्वास्थ्य संस्था घोषणा सम्पन्न गरेर न.पा. र गाउँपालिकाको घोषणा गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्दछ । तर यस अघि सवै प्रक्रिया पुरा भई घोषणा मात्र बाकि भएका न.पा र गा. वि. स. को हकमा साविककै संरचना (न.पा., र स्वास्थ्य संस्था) को आधारमा घोषणा गर्ने व्यवस्था गरी न.पा र गाउँपालिकामा समन्वय गर्ने ।
२. संघीय संरचना कार्यान्वयन पश्चात जिम्मेवारी तथा समितिहरु नतोकिए सम्म जिल्ला देखि स्थानीय स्तर सम्म साविक बमोजिम नै कार्य निरन्तर गर्ने र समन्वय गर्ने
३. विशेषगरी माथि उल्लेखित कार्यहरु सम्पन्न गर्न जि.स्वा./जन स्वास्थ्य कार्यालयले प्राविधिक तथा व्यवस्थापकिय कार्यको नेतृत्व लिई आवश्यकता अनुसार जि.खो.स.समितिको बैठक राखि जानकारी एवं छलफल गराई कार्ययोजना बनाउने र कार्यक्रमको अनुगमन र पृष्ठपोषण दिनुका साथै अभिलेख प्रतिवेदन अध्यावधिक गर्न पर्दछ ।

५.२ स्थानियस्तरमा गर्नुपर्ने प्रक्रिया र गतिबिधिहरु (गाउँपालिका/ नगरपालिका, स्थानिय स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति र स्वास्थ्य संस्था बाट)

- **परिचयात्मक बैठक गर्ने प्रतिबद्धता लिने** : पूर्णखोप शुरुवात गर्नको लागि स्वास्थ्य संस्थाको अगुवाईमा गाउँपालिका/नगर स्तरमा परिचयात्मक बैठक सञ्चालन गर्ने । नगरपालिकाको हकमा परिचयात्मक बैठक वडास्तरमा आयोजना गर्न सकिने छ र यसका लागि सम्बन्धित वडा खोप समन्वय समितिले जिम्मेवारी लिनुपर्नेछ ।)

(उक्त कार्यक्रममा स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरु, स्वास्थ्य कर्महरु, गाउँपालिका पदाधिकारीहरु, आफ्नो क्षेत्रका विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरु, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु, स्थानीय संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरु, आमा समूहका प्रतिनिधिहरु, वडा नागरिक मञ्च, स्थानीय स्तरमा क्रियाशिल राजनैतिक पार्टी र गैरसरकारी संघसंस्थाहरु र सरोकारवालाहरुको सहभागिता रहनेछ ।)

- पूर्णखोपको महत्व, प्रकृया, पूर्णखोपको उद्देश्य पूरा गर्न संस्थागत तथा व्यक्तिगत भूमिका, योगदान तथा सहकार्य बारे जानकारी गराउने ,
- सरोकारवालाहरूसँग नगरपालिका र गाउँपालिका लाई पूर्ण खोप बनाउने बिषयमा जिल्ला कार्यशालामा गरिएको प्रतिबद्धताबारे सहभागीहरुलाई जानकारी गराउने ।
- वडा अध्यक्ष/वडा नागरिक मञ्चको अध्यक्ष, म.स्वा.स्व.से., आमा समूह, शिक्षक, वडा नागरिक मञ्चका सदस्य लगायत सरोकारवालाको सहभागितामा वडा खोप समन्वय समिति गठन गरी जिम्मेवारी वाडफांड गर्ने ।

— **कार्ययोजना बनाउने**

- स्थानीय खोप समन्वय समिति र सरोकारवाला हरुको बैठक बाट पूर्ण खोप सुनिश्चत गर्न नीतिगत निर्णय, स्थानीय श्रोत व्यवस्थापन र परिचालन, साभेदारी र जिम्मेवारी वाडफांडको कार्ययोजना बनाई पूर्ण कार्यन्वयनमा लाने । (अनुसूचि ११ र १२ अनुसार)
- सम्बन्धित स्वास्थ्य प्रमुखले सम्बन्धित स्वास्थ्यसंस्थामा स्वास्थ्यकर्मिको बैठक राखि प्रतिबद्धता लिने र सर्वेक्षण तथा खोप सेवा सञ्चालन कार्ययोजना बनाउने ।

— **घरघुरी सर्वेक्षण र लक्षित बालबालिकाको सूची अध्यावधिक गर्ने** :

स्वास्थ्यकर्मिको प्रत्यक्ष संलग्नता र स्थानीय स्वास्थ्य संस्था, स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति, गाउँपालिका र नगरपालिकाका पदाधिकारी, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका र स्थानीयस्तरमा खोप कार्यक्रमलाई प्रत्यक्ष एवं परोक्षरूपमा सहयोग पुर्याउने सामुदायिक संस्थाहरु (वडा नागरिक मञ्च, टोल विकास/सुधार समिति वा संस्था, नागरिक सचेतना केन्द्र, सहकारी संस्था, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, कृषि/पशुपालन समूह, आमा समूह, बाल क्लब आदि) को सहयोग र अनुगमनमा समुदायका कुनै पनि घर नछुटाई घरघुरी सर्वेक्षण गरी :

- आफ्नो न.पा. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका १६ देखि २३ महिना उमेरका बालबालिकामा पूर्ण खोपको अवस्था थाहा पाउन सबै घरघुरीको अनुसूची १ अनुसार सर्वेक्षण गरी गत वर्षको खोप रजिष्टर र HMIS प्रतिवेदन संग तुलना गरी भेरिफिकेसन र अध्यावधिक गर्ने ।

- खोपको हालको लक्षित संख्या एकीन गर्न तथा खोप अवस्था पत्ता लगाउन प्रत्येक वडाका १५ महिना मुनिका बालबालिकाको अनुसूची २ अनुसार सूची तयार गरी हालको खोप रजिष्टर संग भिडाई अध्यावधिक गर्ने ।
- सर्वेक्षण गर्दा सो स्थानमा अस्थायी बसोबास गरेका परिवारको समेत सूची तयार गर्ने ।

— **प्रतिवेदनको समिक्षा र भेरिफिकेसन** : स्वास्थ्य संस्थामा सबै स्टाफको बैठकमा सर्वेक्षण प्रतिवेदनको समिक्षा र भेरिफिकेसन गरी

- जन्मे देखि १५ महिना सम्मका बच्चाको हालको खोपको अवस्था पहिचान गर्न (अनुसूचि २) हालको नियमित खोपको रजिष्टर संग भिडाई अभिलेख अध्यावधिक गर्ने ।
- पूर्ण खोपको लागि सर्वेक्षण गरिएको (१६ देखि २३ महिना) फाराम वाट गत वर्ष को एच.एम.आई.एस. को प्रतिवेदन र गत वर्षको खोप रजिष्टर संग भिडाई सर्वेक्षण प्रतिवेदन अध्यावधिक गर्ने ।

— **यदि छुट बच्चा पाइएमा खोप दिलाउन सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले योजना बनाई खोप सेवा प्रदान गर्ने ।**

— **प्रमाणिकरण गर्ने र दिगोपनाको योजना बनाउने** : सबै बच्चाले पूर्णखोप प्राप्त गरेको सुनिश्चित भएपछि स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरु र सरोकारवालाहरुको बैठक राखि पूर्णखोप सुनिश्चित भएको प्रमाणिकरण गर्ने र दिगोपनाको योजना, श्रोत साधनको पहिचान र परिचालन योजना तयार गरी जिम्मेवारी बाँडफाँड गर्ने (अनुसूचि ११ र १२ अनुसार)।

— **घोषणाको अनुमति लिने** : वडा स्तरको घरधुरी सर्वेक्षण फारामवाट अनुसूचि ४ को फारममा समायोजन गरी विवरण तयार गरेर यो फारम संगै दिगोपनाको योजना र प्रतिवद्धता सहित अनुसूचि ६ को पत्र साथ जिल्ला खोप समन्वय समितिको सचिवालय, जिल्ला/जन स्वास्थ्य कार्यालयमा न.पा./गाउँपालिकामा भेरिफिकेसन र घोषणा अनुमतिको लागि पठाउने ।

— **सुलभ सर्वेक्षण र समिक्षा गराउने** : जिल्लाबाट आउने नमुना सर्वेक्षण टोलीलाई आवश्यक जानकारी र सहयोग गर्ने ।

— **घोषणा सभाको आयोजना गर्ने** : घोषणा अनुमति प्राप्त भएपछि व्यवस्थापन समिति, गाउँपालिका / न.पा. पदाधिकारीहरु र सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको बैठक राखि

- घोषणाको मिति र स्थान तोक्ने

- घोषणा सभाको कार्यक्रम तयारी (कार्यक्रमहरु, अतिथिहरु, श्रोतपहिचान र परिचालन, जिम्मेवारी बाँडफाँड आदि) गर्ने ।
- सो विवरण जिल्लामा जानकारी गराउने र निरन्तर समन्वय गर्ने
- घोषणा सभा आयोजना तथा सञ्चालन गर्ने।

नोट :

१. पूर्णखोप प्रदान गरी सर्वेक्षण गर्ने, प्रतिवेदन तयारी गर्ने, सरोकारवालाहरुलाई पूर्णखोप र भूमिकावारे जानकारी गराउने कार्यमा स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख भूमिका हुनेछ भने आफ्नो न.पा., गाउँपालिका/ जिल्ला पूर्णखोप सुनिश्चित गर्ने कार्यको योजना, नीति निर्माण, कार्यन्वयन, अनुगमन र घोषणा तथा दिगोपनाको व्यवस्थापन कार्यहरु स्थानीय निकायको अपनत्व र नेतृत्वमा सञ्चालन हुनेछन् । तसर्थ पूर्णखोप कार्यक्रम स्थानीय निकायको वार्षिक कार्यक्रममा समावेस हुनु जरुरी हुन्छ ।
२. हाल संघियता कार्यान्वयन भई स्थानिय निकाय नगरपालिका, गाउँपालिका निर्धारण भई सकेकोले निम्नानुसार गर्ने
  - सर्वेक्षण र लाईन लिफ्टिङ्ग गर्न बाकी भए नयां संरचना अनुसार आफ्नो स्वास्थ्य संस्था अन्तरगतका वडा लाई कार्यक्षेत्र मानि तोकिएको प्रकृया अनुसार कार्य गर्ने र पूर्णखोप घोषणा वडा स्तर बाट गर्दै न.पा र गाउँपालिका घोषणा गर्ने ।
  - सर्वेक्षण र लाईन लिफ्टिङ्ग सम्पन्न भई सकेको भए यस आ.व. २०७४ आषाड भित्र साविककै गा.वि.स र स्वास्थ्य संस्था लाई आधार मानि घोषणा गर्दै अन्तमा न.पा. / गाउँपालिका घोषणा गर्ने ।
  - अर्को व्यवस्था नभएसम्म साविकका स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति र वडा अध्यक्षहरुबाट कार्यक्रम संचालन गरि न.पा. र गाउँपालिका संग समन्वय गर्ने ।
  - यस निर्देशिकामा भएका कुराहरुमा समय सापेक्ष आवश्यक सुधार र परिमार्जन गर्न आवश्यक भएमा केन्द्रिय स्तरबाट जानकारी गरेअनुसार कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ ।

६. पूर्ण खोप गाउँपालिका/न.पा/ जिल्ला घोषणा पश्चात गर्नुपर्ने कार्यहरु

पूर्ण खोप घोषणा गरिसकेपछि स्थानीय निकाय, स्वास्थ्य संस्था तथा सरोकारवाला निकायहरुले देहाय बमोजिम रहेका कार्यहरु सञ्चालन गर्नु पर्दछ ।

- (क) हरेक वर्ष पूर्ण खोप कार्यक्रमको निरन्तरताको लागि जिल्ला, नगर र गाउँपालिका सभाबाट योजना पारित गर्ने ।
- (ख) पूर्ण खोप घोषणा सुनिश्चित भइसकेका गाउँपालिका तथा नगरहरुले प्रत्येक आर्थिक वर्षको पहिलो चौमासिकभित्र यस अधि सूचीकृत गरिएका वार्डहरुमा घरधुरी सर्वेक्षण गरी सूचीलाई अद्यावधिक गर्ने ।
- (ग) जि.स्वा.का. तथा जि.खो.स.स वा आवश्यकता अनुसार बैठक बस्ने तथा कार्यक्रमको अनुगमन र पृष्ठपोषण गर्ने
- (घ) हरेक वर्ष पूर्ण खोप घोषणा गाउँपालिका, नगरपालिका वा जिल्ला घोषणा भएको दिन सरोकारवालाहरु सबैको उपस्थितिमा वार्षिक समीक्षा तथा दिवस मनाउने ।

- (ङ) हरेक वर्ष गरिने पूर्णखोप सूचीकरणको अद्यावधिकरण र समीक्षाको प्रतिवेदन तयार गरी जिल्लामा पेश गर्ने र जिल्लाले क्षेत्र तथा केन्द्रमा पेश गर्ने ।
- (च) खोप महिना र सुक्ष्म योजना कार्यक्रमलाई पूर्ण खोपसंग समायोजन गरी पूर्ण खोप अवस्थाको निरन्तरता दिने ।
- (छ) पूर्ण खोप घोषणा भईसकेपछि यदि दिगो रूपमा पूर्ण खोपको अवस्था हुन नसकेमा Drop Out देखिन सक्छ र यदि Drop Out Reporting भएमा (जस्तै मृत्यु अथवा बसाईसराई) त्यसको कारण स्पष्ट खुलाउने ।
- (ज) यस निर्देशिकाको अनुसूची ११ र १२ मा उल्लेख नमूना अनुसार दिगोपनाको लागि योजना बार्षिक रूपमा लागू गर्ने ।
- (झ) वडास्तरमा गरिने सर्वेक्षणबाट उपलब्ध १५ महिनामुनिका बालबालिका जन्मदर्ताको लागि सल्लाह दिनुको साथै तथ्याङ्क गाउँपालिका/वडा समिति तथा नगरपालिकालाई उपलब्ध गराई जन्मदर्तामा सहयोग पुर्याउने ।

नोट :

१. गाउँपालिका, नगरपालिका घोषणा कार्यक्रम सम्पन्न गर्न र त्यसको निरन्तरताकोलागि प्रत्येक आ.व. को पहिलो चौमासिक भित्र पूर्ण खोप दिगोपनाको लागि कार्ययोजना पौष मसान्त सम्म गाउँपालिका/न.पा. परिषदमा पेश गरी अनुमोदन गराउनु पर्दछ । घोषणा कार्य र त्यसको निरन्तरता र दिगोपनाका लागि यसै आ.व. देखि
  - प्रत्येक वर्षको चैत्र महिना भित्र सर्वेक्षण कार्य गर्ने
  - प्रत्येक वर्षको वैशाख महिनामा पूर्ण खोप गाउँपालिका/न.पा. कार्य सुनिश्चितता प्रमाणीकरण (स्थानीय स्वास्थ्य सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति/वडा समिति बाट) गरी सो को प्रतिवेदन गाउँपालिका, जि.स्वा.का.र जिल्ला खोप समन्वय समितिको सचिवालयमा पठाउनुका साथै अभिलेख अद्यावधिक गरि निरन्तरता दिने ।
  - प्रत्येक वर्ष नगर, गाउँ र जिल्ला सभा बाट पारित गर्ने ।
२. स्थानिय निकाय अन्तरगत कार्यक्रम संचालन, सहयोग, समन्वय को प्रकृया महानगर, उपमहानगर र नगरपालिकामा एकै प्रकृया बाट हुने छ । यस निर्देशिकामा नगरपालिकाको वारेमा उल्लेख भएको विवरण महानगर, उपमहानगर र नगरपालिका को लागि समेत समान हुने छ ।

७. पूर्ण खोपका लागि साभेदार तथा सरोकारवालाहरु

पूर्ण खोप गाउँपालिका/न.पा. घोषणा गर्नु एउटा महत्वपूर्ण कार्य हो भने यो उपलब्धिलाई कायम राख्नु अझ महत्वपूर्ण पक्ष हो । यसका लागि प्रमुख रूपमा निम्नानुसारका साभेदार तथा सरोकारवालाहरुको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको छ :

(क) केन्द्रीय तथा क्षेत्रीय स्तरका प्रमुख सरोकारवालाहरु

१. स्वास्थ्य मन्त्रालय
२. सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय
२. स्वास्थ्य सेवा विभाग
३. बाल स्वास्थ्य महाशाखा
४. क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय

(ख) केन्द्रीय/क्षेत्रीय स्तरका अन्य सरोकारवालाहरु

१. महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय

२. शिक्षा मन्त्रालय
३. राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय विकास साभेदारहरु
- (ग) जिल्ला तथा समुदायस्तरका सरोकारवालाहरु
  १. जिल्ला विकास समिति/जिल्ला समन्वय समिति
  २. जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय
  ३. जिल्ला खोप समन्वय समिति
  ४. नगरपालिका तथा गाउँ विकास समितिको /गाउँपालिका कार्यालय
  ५. स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति
  ६. महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेवक
  ७. जिल्लास्थित सरकारी तथा गैरसरकारी संस्था
  ८. राजनैतिक दलहरु
  ९. पत्रकारहरु तथा नागरिक समाज
  १०. सरकारी तथा निजी स्वास्थ्य संस्था
  ११. सरकारी तथा निजी शिक्षण संस्था
  १२. समुदायस्तरका विभिन्न संघसंस्था
    - क्लब समुह
    - वडा नागरिक मञ्च
    - टोल विकास/सुधार समिति वा संस्था
    - नागरिक सचेतना केन्द्र
    - सहकारी संस्था
    - सामुदायिक उपभोक्ता समूह
    - कृषि/पशुपालन समूह
    - आमा समूह
    - बाल क्लब आदि ।

द. पूर्ण खोप सुनिश्चितता कार्यका लागि समन्वय समितिहरु

द.१ राष्ट्रिय पूर्ण खोप समन्वय समिति

पूर्ण खोप गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला घोषणाका लागि केन्द्रीयस्तरमा अन्तरमन्त्रालय राष्ट्रिय पूर्णखोप समन्वय समिति रहनेछ । यस समन्वय समितिको गठन निम्नानुसार रहेको छ:

१. सचिव, स्वास्थ्य मन्त्रालय	अध्यक्ष
२. महानिर्देशक, स्वास्थ्य सेवा विभाग	उपाध्यक्ष
३. सहसचिव (स्वायत्त शासन हेर्ने),संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	सदस्य
४. सहसचिव, शिक्षा मन्त्रालय	सदस्य
५. सहसचिव, महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	सदस्य
६. जिल्ला विकास समिति महासंघ	सदस्य
७. नेपाल नगरपालिका संघ	सदस्य
८. गाँउ विकास समिति राष्ट्रिय महासंघ	सदस्य

९. निर्देशक, बालस्वास्थ्य महाशाखा	सदस्य
१०. निर्देशक, राष्ट्रिय स्वा.शि.सु.सं केन्द्र	सदस्य
११. प्रमुख, खोप शाखा, बाल स्वास्थ्य महाशाखा	सदस्य सचिव

८.२ जिल्ला पूर्ण खोप समन्वय समिति :

पूर्ण खोप गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला घोषणाका लागि जिल्लास्तरमा अन्तरसंस्था जिल्ला पूर्णखोप समन्वय समिति रहनेछ । यस समन्वय समितिको गठन निम्नानुसार रहेको छ:

१. जिल्ला विकास समिति, सभापति/जिल्ला समन्वय समिति प्रमुख	संयोजक
२. प्रमुख, जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	सदस्य सचिव
३. प्रमुख जिल्ला अधिकारी	सदस्य
४. स्थानीय विकास अधिकारी	सदस्य
५. नगर प्रमुखहरु	सदस्य
६. जिल्लास्थित जिल्ला/अञ्चल/क्षेत्रीय, उप-क्षेत्रीय अस्पतालका मेडिकल सुपरीटेन्डेण्ट	सदस्य
७. जिल्ला शिक्षा अधिकारी	सदस्य
८. महिला तथा बालबालिका, कार्यालय प्रमुख	सदस्य
१०. नेपाल रेडक्रस सोसाइटीका जिल्ला सभापति	सदस्य
११. पत्रकार महासंघ जिल्ला समितिका अध्यक्ष	सदस्य
१२. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका (समन्वय समितिले मनोनयन गरेको)	सदस्य
१३. प्रतिनिधि, जिल्लास्थित स्वास्थ्यसंग सम्बन्धित संघसंस्थाहरु	सदस्य
१४. प्रतिनिधि, निजी तथा सामुदायिक अस्पताल/नर्सिङ्ग होम	सदस्य
१५. जिल्लास्थित गैरसरकारी संस्थाका महासंघका अध्यक्ष	सदस्य
१६. जिल्ला उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्ष	सदस्य
१७. जिल्ला आयुर्वेद प्रमुख	सदस्य
१८. खोप सुपरभाइजर (अधिकृत)	सदस्य

नोट: आवश्यकता अनुसार यस समितिमा आमन्त्रित सदस्यका रूपमा महत्वपूर्ण भूमिका रहने निकायका प्रतिनिधि तथा व्यक्तित्वलाई समावेश गर्न सकिने छ ।

८.३ नगर पूर्ण खोप समन्वय समिति

पूर्ण खोप नगरपालिका घोषणाका लागि नगरस्तरमा पूर्णखोप समन्वय समिति समिति रहनेछ । यस समन्वय समितिको गठन निम्नानुसार रहेको छ:

१. नगरपालिका प्रमुख	संयोजक
२. नगरपालिका कार्यकारी अधिकृत	सदस्य
३. वडा सचिवहरु/वडा अध्यक्षहरु	सदस्य
४. सरोकारवाला सरकारी कार्यालयका प्रमुखहरु	सदस्य
५. स्थानीय विधालयहरुबाट विधालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरु	सदस्य
६. स्थानीय स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष	सदस्य
७. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका सबै	सदस्य
८. नगरपालिकाका आमा/महिला समुह, पारालीगल समितीहरुको प्रतिनिधि	सदस्य
९. वडा नागरीक मञ्चका अध्यक्षहरु	सदस्य

१०. सम्बन्धित नगरपालिका (वडा) का सामाजिक परीचालकहरु	सदस्य
११. महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा कामगर्ने स्थानीय गै.स.स.प्रमुखहरु	सदस्य
१२. स्थानीय यूवा क्लबहरु	सदस्य
१३. स्थानीय विधालयको शिक्षकहरु	सदस्य
१४. न. पा. जन स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

८.४ गाउँपालिका पूर्ण खोप समन्वय समिति

पूर्ण खोप गाउँपालिका घोषणाका लागि गाउँपालिकाका वडा घोषणाको लागि पूर्णखोप समन्वय समितिको रूपमा स्थानीय स्तरमा आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्रका साविकका स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति र सम्बन्धित वडा सचिवहरु रहनेछन् भने गाउँपालिका पूर्णखोप समन्वय समितिको देहाय कमोजिम हुने छ ।

१. गाउँपालिका प्रमुख	संयोजक
२. गाउँपालिका उप प्रमुख	सदस्य
३. गाउँपालिका कार्यकारी अधिकृत	सदस्य
४. सबै वडा अध्यक्षहरु	सदस्य
५. स्थानीय स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरु	सदस्य
६. प्रत्येक वडाबाट म.स्वा.स्व.से. १-१ जना मनोनित	सदस्य
७. गाउँपालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्था प्रमुख	सदस्य
८. स्थानीय प्रत्येक विधालयको शिक्षकहरु १ -१ जना	सदस्य
९. स्थानीय गै.स.स.,क्लबहरुका प्रमुख/ प्रतिनिधिहरु	सदस्य
१०. राजनीतिक दलका प्रमुख /प्रतिनिधि	सदस्य
११. महिला सदस्य मध्येबाट २ जना मनोनित	सदस्य
१२. गाउँपालिकाको जन स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

(नोट: आवश्यकताअनुसार यस समितिमा आमन्त्रित सदस्यका रूपमा महत्वपूर्ण भूमिका रहने गाउँपालिका, न.पा. स्तरका निकायका प्रतिनिधि, संस्था तथा व्यक्तित्वलाई आमन्त्रित सदस्यका रूपमा समावेश गर्नुपर्ने छ ।)

८.५ न.पा /गाउँपालिका वडास्तरीय पूर्ण खोप समन्वय समिति

वडास्तरीय बालबालिकाको लागि पूर्ण खोप सुनिश्चितता तथा दिगोपनाको लागि वडास्तरमा एक पूर्णखोप समन्वय समिति समिति रहनेछ । यस समन्वय समितिको गठन निम्नानुसार रहेको छ:

१. वडा अध्यक्ष	संयोजक
२. वडा सचिव, महिला सदस्य र वडा सदस्यहरु	सदस्य
३. वडा नागरीक मञ्चका अध्यक्ष	सदस्य
४. स्थानीय विधालयहरु विधालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरु	सदस्य
५. स्थानीय विधालयको शिक्षकहरु/ प्र. अ. १- १ जना	सदस्य
६. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	सदस्य
७. आमा समुह, महिला समुह प्रतिनिधि	सदस्य
८. सामाजिक परिचालक	सदस्य
९. महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा कामगर्ने स्थानीय गै.स.स.प्रमुखहरु	सदस्य
१०. स्थानीय यूवा तथा बाल क्लबहरु	सदस्य

नोट:

- नगरपालिकाको वडाको हकमा वडा अध्यक्ष संयोजक रहने छ तर वडा अध्यक्ष नभएको अवस्थामा वडा सचिवले संयोजकको भूमिका निर्वाह गर्नेछ ।
- /गाउँपालिकाको वडाको हकमा वडा अध्यक्ष संयोजक रहने छ तर वडा अध्यक्ष नभएको अवस्थामा वडा नागरिक मञ्चको अध्यक्षले संयोजकको भूमिका निर्वाह गर्नेछ ।

९. पूर्ण खोप गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला घोषणाका लागि विभिन्न निकायको भूमिका

९.१ पूर्ण खोप समन्वय समितिको भूमिका

(क) राष्ट्रिय पूर्ण खोप समन्वय समितिको भूमिका

१. पूर्ण खोप कार्यक्रम संचालनको लागि यो निर्देशिकालाई कार्यान्वयन गर्ने ।
२. आवश्यकता अनुसार बैठक बस्ने र बैठकबाट भएका निर्णयहरूलाई सम्बन्धित मन्त्रालय मार्फत जिल्लास्तरमा कार्यान्वयनको लागि परिपत्र गर्ने ।
२. पूर्ण खोप कार्यक्रमको उपलब्धी तथा विभिन्न निकायको भूमिका समीक्षा गरी उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने जिल्लालाई पुरस्कृत गर्ने ।
३. अन्तरमन्त्रालय तथा साभेदारहरूबीच सहजीकरण तथा बाधा अड्चनहरू निवारण गर्ने ।
५. पूर्णखोप जिल्ला घोषणा गर्ने प्रस्तावित जिल्लाको स्थलगत अनुगमनको प्रतिवेदन र संलग्न प्रमाणहरूलाई समीक्षा गरी पूर्ण खोप जिल्ला घोषणा गर्ने अनुमति दिने ।
६. पूर्ण खोप जिल्ला घोषणाको लागिमा सहभागिता हुने र प्रमाण पत्र प्रदान गर्ने (अनुसूचि-१०, जिल्ला)
७. पूर्ण खोप निरन्तरता र दिगापनका लागि राष्ट्रियस्तरको योजना तर्जुमा, समयसापेक्ष नीति निर्माण तथा आवश्यक श्रोतको पहिचान तथा परिचालन गर्ने ।
८. यस समितिको सचिवालयको रुपमा खोप शाखा, बाल स्वास्थ्य महाशाखामा रहने छ र सचिवालयले समय समयमा सम्बन्धित मन्त्रालय तथा साभेदारहरूलाई सूचना तथा जानकारी अद्यावधिक गर्ने र आवश्यक अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(ख) जिल्ला पूर्ण खोप समन्वय समितिको भूमिका

१. पूर्ण खोप गाउँपालिका ,न.पा.का लागि वकालत गर्ने ।
२. जिल्लामा पूर्ण खोप सम्बन्धी कार्यक्रमहरू नीति निर्माणगर्ने, योजना तयार गरेर स्थानीय निकायमा पेश गर्ने र कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३. गाउँपालिका ,न.पा. घोषणाको योजना निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा प्रमाणीकरण गर्ने र घोषणा तथा प्रमाण-पत्र प्रदान गर्ने ।
४. पूर्ण खोप गाउँपालिका तथा नगरपालिका घोषणाको प्रक्रियामा संयोजन तथा निर्देशनात्मक भूमिका खेल्ने ।

५. पूर्ण खोप जिल्लाको लागि आवश्यक कार्य पूरा गरी राष्ट्रिय पूर्ण खोप समन्वय समितिमा पठाउने ।
६. राष्ट्रिय पूर्ण खोप समन्वय समितिसँग आवश्यक सहकार्य गर्ने ।
७. स्थानीय स्रोत साधनको पहिचान र परिचालन गर्ने ।
८. सामाजिक परिचालनका विभिन्न क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने र स्थानीय सरोकारवाला तथा साभेदारहरु पहिचान गरी सफलतापूर्वक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न जिम्मेवारी तोक्ने ।
९. पूर्ण खोप सम्बन्धी नियमित समीक्षा गर्ने र पूर्ण खोपको कार्यलाई निरन्तरता दिने ।
१०. हालको संघीय संरचना अनुसार स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

९.२ बाल स्वास्थ्य महाशाखाको भूमिका

१. पूर्ण खोप कार्यक्रमलाई वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गर्ने ।
२. कार्यक्रमको लागि आवश्यक पर्ने न्यूनतम बजेटको व्यवस्था गर्ने ।
३. कार्यक्रमको प्रक्रियाबारे अनुगमन गर्ने र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
४. स्वास्थ्य मन्त्रालय एवम् पूर्ण खोप समन्वय समितिको निर्देशन अनुरूप कार्यक्रमको कार्यान्वयन तथा जिल्लाहरुलाई नियमित सहजीकरण गर्ने ।
५. जिल्लास्तरीय कार्यक्रमको परिचयात्मक गोष्ठीको सहजीकरणको गर्ने ।
६. पूर्ण खोप घोषणा भइसकेका जिल्लाहरुमा कार्यक्रमको प्रभावकारिता, उपलब्धि र दिगोपनाबारे समीक्षा तथा अनुसन्धानात्मक कार्य गर्ने ।
७. कार्यक्रम सम्बन्धी उपलब्धि भएका निर्देशिका बाहेक अन्य थप क्रियाकलापका लागि जिल्लालाई समय समयमा परिपत्र गर्ने ।

९.३ क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयको भूमिका

१. नियमित खोप कार्यक्रम साथसाथै पूर्णखोप कार्यक्रमको प्रक्रिया, गुणस्तर तथा उपलब्धिहरुको नियमित सहजीकरण, अनुगमन, सुपरिवेक्षण गर्ने ।
२. पूर्ण खोप निरन्तरताको लागि क्षेत्रीयस्तरमा समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गर्ने ।
३. वार्षिक रुपमा गरिने क्षेत्रीय समीक्षामा जिल्लाहरुको पूर्ण खोपको गतिविधिबारे समीक्षा गर्ने ।
४. पूर्ण खोप सम्बन्धि क्षेत्र अन्तरगत जिल्लाहरुको कार्यक्रमको अवस्था अध्यावधिक गर्ने र प्रतिवेदन गर्ने ।

९.४ जिल्ला समन्वय समितिको भूमिका:

१. जिल्ला विकास समिति/जिल्ला समन्वय समितिको सभापति/सयोजकको संयोजकत्वमा पूर्ण खोप कार्यक्रम सञ्चालन हुने भएकाले यस कार्यक्रमलाई समग्र अगुवाई गर्ने ।
२. जिल्लाका गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरुलाई पूर्ण खोप सुनिश्चित घोषणा गर्नको लागि योजना बनाउने र जिल्ला परिषद्बाट पारित गराउने ।

३. जिल्लास्थित सरकारी, गैरसरकारी, निजी संघसंस्थाहरु, राजनैतिक दलहरु, नागरिक समाजका बीच पूर्णखोप कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि समन्वय गर्ने ।
४. खोप कार्यक्रमको प्रभावकारी र दिगो व्यवस्थापनका लागि जिल्लाको आवधिक र वार्षिक योजना, कार्यक्रम तथा रणनीतिमा समावेश गर्ने तथा मातहतमा निर्देशन दिने ।
५. नयां संघीय संरचना अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्न नीति बनाई कार्यान्वयन गर्ने साथै समन्वय गर्ने ।
६. पूर्ण खोप गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई पूर्ण खोप घोषणा र दिगोपनाका वार्षिक कार्यक्रम समावेश गर्नका लागि निर्देशन दिने. पूर्ण खोप घोषणा भएका गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरुका नियमित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने गराउने ।
७. पूर्ण खोप घोषणाको लागि प्रक्रिया पुऱ्याई आवेदन गरेका गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरुको सूचनालाई अध्ययन गरी सहमति प्रदान गर्ने ।
८. संघीय संरचना अनुसार स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न जि.खो.स.स. लाई नीतिगत रूपमा सहजिकरण गर्ने ।

९.५ जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालयको भूमिका

१. पूर्ण खोप घोषणा गर्न आवश्यक प्रकृया पुऱ्याएका गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरुको सूची तयार गर्ने, जिल्ला खोप समन्वय समितिमा पेश गर्ने र बाल स्वास्थ्य महाशाखा, क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयमा जानकारी गराउने ।
२. निर्देशिका अनुसार प्रक्रिया पूरा गरेका गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरुबाट प्राप्त पूर्ण खोपको प्रस्ताव बैठकमा राखी सुलभ सर्वेक्षणको लागि प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
३. पूर्ण खोप गाउँपालिका, न.पा.का लागि वकालत गर्ने र जिल्लामा सञ्चालन हुने परिचयात्मक कार्यक्रममा प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
४. जिल्ला, नगर तथा गाउँ सभाहरुमा पूर्ण खोप कार्यक्रम तथा दिगोपनाको लागि योजना बनाई पेश गर्ने र स्वीकृत गराउन पहल गर्ने ।
५. कार्यक्रमको विभिन्न चरणमा स्थानीय श्रोत साधनको परिचालन, स्वामित्व र सहभागितामा बृद्धि गर्ने ।
६. सामाजिक परिचालनका विभिन्न क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने र स्थानीय सरोकारवाला तथा साभेदारहरु पहिचान गरी सफलतापूर्वक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पहल गर्ने ।
७. नियमित खोप सेवा संगै पूर्ण खोप कार्यक्रमको पनि अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने ।
८. जिल्लास्तरको वार्षिक योजना तयार गर्दा यस कार्यक्रमलाई महत्व दिई जिल्ला सभामा पेश गर्ने ।
९. पूर्ण खोप अभियानका विभिन्न प्रक्रियामा सकृय संलग्न हुने साथै संघीय संरचना अनुसार स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नीति निर्माणमा समन्वय गर्ने ।

९.६ गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको भूमिका

१. पूर्ण खोप कार्यक्रमको स्थानीयस्तरमा हुने सम्पूर्ण क्रियाकलापको नेतृत्व गर्ने ।
२. पूर्ण खोप कार्यक्रम शुरुवात गर्न स्थानीय स्वास्थ्य संस्थासँग समन्वय गरी गाउँपालिका र नगरस्तरमा परिचयात्मक बैठक आयोजना गर्ने ।

३. साभेदारहरुबीच जिम्मेवारी बाँडफाँड गर्ने ।
४. श्रोत साधनहरुको पहिचान तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
५. बालबालिकाको सूची तयार र अद्यावधिक तथा घरधुरी सर्वेक्षण गर्न स्वास्थ्यकर्मी र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको सहयोग लिने ।
६. पूर्ण खोपको निरन्तरता र दिगोपनाको लागि कार्ययोजना गाउँ तथा नगर सभाहरुबाट पारित गरी कार्यक्रमहरु निर्धारण गर्ने ।
७. स्थानीय श्रोतको परिचालन गरी आवश्यकतानुसार जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।
८. उपरोक्त कार्यक्रम सञ्चालनका लागि वडा नागरिक मञ्च, नागरिक सचेतना केन्द्र तथा टोल विकास/सुधार संस्था वा समितिका पदाधिकारी तथा सामाजिक परिचालकलाई परिचालन गर्ने ।
९. व्यक्तिगत घटना दर्ता विशेषगरी जन्मदर्तालाई अभियानको रुपमा सञ्चालन गर्ने ।

९.७ स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको भूमिका

१. वडा, गाउँपालिका, नगर क्षेत्र भित्र खोप कार्यक्रम प्रभावकारी रुपले सञ्चालन गर्नको लागि नेतृत्वदायी रचनात्मक भूमिका निर्वाह गर्ने ।
२. स्वास्थ्य संस्थाको नियमित खोप कार्यक्रमको कार्ययोजना निर्माण, कार्यान्वयन एवं समीक्षा गर्ने र गाउँ, नगर सभामा पेश गर्ने ।
३. पूर्ण खोप सुनिश्चितताको लागि गाउँपालिका/वडा/स्वास्थ्य संस्था स्तरीय परिचयात्मक बैठक संचालनका लागि गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने ।
४. कार्यक्रम सफलतापूर्वक सञ्चालन गर्नका लागि जिल्ला खोप समन्वय समिति, जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय, गाउँपालिका, नगरपालिका आदि निकायहरुबीच समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने ।
५. गाउँपालिका तथा नगरस्तरमा खोप सेवा दिने स्वास्थ्यकर्मीको उपलब्धता नभए स्थानीयस्तरमा व्यवस्था गर्ने ।
६. घरधुरी सर्वेक्षण तथा सूचीकरणबाट बालबालिका खोपबाट बञ्चित भएको पाइएमा स्वास्थ्य संस्थाबाट छुट बच्चाहरुलाई खोप दिलाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।
७. वार्षिक रुपमा खोप कार्यक्रमको दिगोपनाको लागि कार्यक्रम तयार गरी गाउँ /नगर सभामा पेश गर्ने ।
८. पूर्ण खोप गाउँपालिका, न.पा.का लागि वकालत गर्ने र पूर्ण खोप सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।
९. गाउँपालिका तथा नगरपालिका घोषणाको योजना निर्माण, कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने ।
१०. पूर्ण खोप गाउँपालिका तथा नगरपालिका घोषणाको लागि आवश्यक कार्य पूरा गरी जिल्ला पूर्ण खोप समन्वय समिति पठाउने ।
११. जिल्ला पूर्ण खोप समन्वय समिति संग आवश्यक सहकार्य गर्ने ।
१२. स्थानीय श्रोत साधनको पहिचान र परिचालन गर्ने ।

१३. सामाजिक परिचालनका विभिन्न क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने र स्थानीय सरोकारवाला तथा साभेदारहरु पहिचान गरी सफलतापूर्वक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न जिम्मेवारी तोक्ने ।

१४. पूर्ण खोप सम्बन्धी नियमित समीक्षा गर्ने र पूर्ण खोपको कार्यलाई निरन्तरता दिने ।

९.८ स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाको भूमिका

१. पूर्ण खोपका लागि गाउँपालिका तथा नगरस्तरमा गरिएका निर्णयहरु कार्यान्वयनको लागि स्वास्थ्यकर्मी, म.स्वा.स्व.से., वडा नागरिक मञ्च, नागरिक सचेतना केन्द्र, टोल विकास/सुधार संस्था वा समिति लगायतका सामुदायिक संस्था र आमा समूहलाई परिचालन गर्ने ।

२. प्रत्येक वडामा रहेका सम्पूर्ण घरधुरी एवं परिवारको अनुसुची १ र २ अनुसार लक्षित बालबालिका सूचीकृत गर्ने र १६ देखि २३ महिनाका बालबालिकाको वार्षिक सर्वेक्षण तथा अद्यावधिक गर्ने ।

३. नियमित खोपका साथै सुक्ष्म योजनानुसार विशेष खोजपड्ताल गर्ने ।

४. खोजपड्ताल पश्चात लक्षित बालबालिकाहरु छुट भएको पाइएमा खोप दिने ।

५. स्वास्थ्यकर्मीहरुबीच नियमित छलफल, समीक्षा तथा गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने ।

६. खोप कार्डहरु, रजिष्टर तथा संकलित अनुसुची अनुसारका तथ्याङ्कहरु अद्यावधिक गर्ने ।

७. जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

८. नगर, गाउँपालिका खोप समन्वय समिति बैठकमा सहभागि, सहयोग, समन्वय गर्ने ।

९. वडा खोप समन्वय समिति गठन र परिचालन गर्ने ।

९.९ वडा खोप समन्वय समितिको भूमिका

१. आफ्नो वडामा सञ्चालन हुने नियमित खोप कार्यक्रममा सहयोग गर्ने ।

२. आफ्नो वडामा सञ्चालन हुने नियमित खोप कार्यक्रमको वारे प्रचार प्रसार गर्ने ।

३. प्रत्येक वर्ष घरधुरी सर्वेक्षणमा सहयोग गरी पूर्णखोप सुनिश्चित र प्रमाणिकरण गर्ने ।

४. खोप अभियान लगाएत स्वास्थ्य सेवाका अन्य कार्यक्रममा सहयोग गर्ने ।

५. पूर्णखोप लगाएत स्वास्थ्य सेवाका योजनाहरु वडावाट पारित गराई न.पा., /गाउँपालिकामा पेश गरी पारित गराउने ।

१०. निर्देशिकाको परिमार्जन

(क) स्वास्थ्य मन्त्रालयले सरोकारवालाहरुको सुझावका आधारमा कार्यक्रमलाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउन यस निर्देशिकालाई आवश्यक हेरफेर, परिमार्जन तथा संशोधन गर्न सक्ने छ । हालको संघिय संरचनाको आधारमा स्थानिय निकायको संरचना, समितिहरु, जिम्मेवारी, प्रकृया लगायत हेरफेर भएका कुराहरु केन्द्रियस्तर वाट समय समयमा जानकारी एवं निर्देशन गरि कार्यान्वयन गरिने छ ।

नोट – स्थानिय निकाय अन्तरगत कार्यक्रम संचालन, सहयोग, समन्वय को प्रकृया महानगर, उपमहानगर र नगरपालिकामा एकै प्रकृया वाट हुने छ । यस निर्देशिकामा नगरपालिकाको वारेमा उल्लेख भएको विवरण महा नगर, उप महानगर र नगरपालिका को लागि समेत समान हुने छ ।

नेपाल सरकार

स्वास्थ्य मन्त्रालय

स्वास्थ्य सेवा विभाग

डिफल्टर अनुगमन पुर्जा

DEFAULTER FOLLOW-UP SLIP

श्री .....

निम्न व्यक्तिको अनुगमन गरी नियमित सेवा लिन उत्प्रेरित गर्नुभई प्रतिवेदन दिनुहोला ।

१. नाम, थर : ..... उमेर (महिना) : ..... लिंग : .....
२. ठेगाना : /गाउँपालिका ,न.पा. : ..... वार्ड नं. : ..... गाउँ/टोल : .....
३. घरमूलीको नाम, थर : .....
४. लिइरहेको सेवा : .....
५. लिनुपर्ने सेवा : .....
५. सेवा लिन आउनुपर्ने मिति : .....

अनुगमन गर्न लगाउने व्यक्तिको नाम : .....

पद : .....

मिति : .....

(डिफल्टर अनुगमन गर्ने व्यक्तिले भर्ने)

सम्पर्क गरेको मिति : .....

डिफल्टर हुनुको कारण : .....

कैफियत : .....

अनुगमन गर्नेको

नाम : .....

पद : .....

सही : .....

मिति : .....

नोट : सबै प्रकारको नियमित सेवा लिन आउनुपर्ने विरामीहरु/सेवाग्राहीहरु तोकिएको समयमा सेवा लिन नआएमा अनुगमन गर्न यो फाराम प्रयोग गर्नु पर्दछ ।

६. डिफल्टर ट्रेसिङ्ग कार्ड (HMIS २६) को नमूना

अनुसूची ४.

पूर्ण खोप पाएका १६-२३ महिनाका बालबालिकाको समायोजन विवरण फारम नमूना

पूर्ण खोप गाउँपालिका / नगरपालिका सुनिश्चितता कार्यक्रम
पूर्ण खोप पाएका १६-२३ महिनाका बालबालिकाको समायोजन विवरण

वडा/गाउँपालिका /नगरपालिकाको नाम:

वडाहरु:.....

सुनिश्चित गरिएको मिति : २० / /

वडा नं.	१६-२३ महिनाका बालबालिकाको संख्या		खोप कार्ड भएका	जातजाति अनुसार पूर्ण खोप पाउने बालबालिकाको संख्या						सर्वेक्षणमा भेटेर खोप पुरा गरेका बच्चा संख्या	
	कुलजम्मा	पूर्ण खोप पाएका		१	२	३	४	५	६	शून्य डोज	ड्रप आउट
१											
२											
३											
४											
५											
६											
७											
८											
जम्मा											

नोट: सबै वडाको घरघुरी सर्भेक्षण गरिसकेपछि स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिबाट र गाउँपालिका/ वडा/नगर पूर्ण खोप समन्वय समितिबाट प्रमाणित गरी जिल्लामा पठाउने साथै १ प्रति यो फारम र वडास्तर सर्भेक्षण विवरण स्वास्थ्य संस्थामा राख्ने ।

स्वास्थ्य संस्था प्रमुखको नाम :

नगर/ गाविस/गाउँपालिका प्रमुख अध्यक्ष

नाम

हस्ताक्षर

हस्ताक्षर

मिति

मिति

हाल खोप पाईरहेका ०-१५ महिना सम्मका बालबालिकाको Line Listing को समायोजन विवरण
फारम नमूना

पूर्ण खोप गाउँपालिका/नगरपालिका सुनिश्चितता कार्यक्रम

पूर्ण खोप पाएका ०-१५ महिनाका बालबालिकाको हालको खोप विवरणको समायोजन प्रतिवेदन

गाउँपालिका/नगरपालिकाको नाम :

वडाहरु:.....

सुनिश्चित गरिएको मिति : २० / /

वडा नं.	० - १५ महिना का कुलजम्मा बच्चा	जातजाति अनुसार पूर्ण खोप पाउने बालबालिकाको संख्या							सर्वेक्षणमा भेटेर खोप पुरा गरेका बच्चा संख्या	
		खोप कार्ड भएका	१	२	३	४	५	६	शून्य डोज	ड्रप आउट
१										
२										
३										
४										
५										
६										
७										
८										
९										
जम्मा										

नोट: सबै वडाको घरघुरी सर्भेक्षण गरिसकेपछि स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिबाट र गाउँपालिका / वडा/नगर पूर्ण खोप समन्वय समितिबाट प्रमाणित गरी जिल्लामा पठाउने साथै १ प्रति यो फारम र वडास्तर सर्भेक्षण विवरण स्वास्थ्य संस्थामा राख्ने ।

स्वास्थ्य संस्था प्रमुखको नाम :

नगर/गाउँपालिका प्रमुख /अध्यक्ष

नाम

हस्ताक्षर

हस्ताक्षर

मिति

मिति

जिल्ला/राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिमा पठाउने पत्रको नमूना

प.सं.:

श्री अध्यक्षज्यू

जिल्ला/राष्ट्रिय खोप समन्वय समिति

.....।

बिषय : पूर्ण खोप नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला घोषणाका लागि सिफारिस गरिएको सम्बन्धमा !

उपर्युक्त सम्बन्धमा यस .....नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला मा मिति २० / / सम्म १६ महिना पुगी २३ महिनासम्मका जम्मा ..... जना बालबालिका रहेका छन् । पूर्ण खोप नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला सुनिश्चिताका लागि गर्नुपर्ने सम्पूर्ण प्रक्रिया अनुसार ती सबै बालबालिकाले १५ महिनाको उमेरभित्र पूर्ण खोप प्राप्त गरेको सुनिश्चित गरिएको छ । यसबारे मिति २० / / मा बसेको नगरपालिका खोप समन्वय समिति/गाउँपालिका खोप समन्वय समिति/स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति/जिल्ला खोप समन्वय समितिको बैठकले यस नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्लालाई पूर्ण खोप नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला घोषणा गर्नका लागि जिल्ला खोप समन्वय समिति/राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिमा सिफारिस गर्ने निर्णय गरिएको हुँदा पूर्ण खोप नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला भेरिफिकेसन गरी घोषणा गरिदिनुहुन हार्दिक अनुरोध गर्दछौं । वडा/नगरपालिका/गाउँपालिका/ अनुसार बालबालिकाको विवरण यसै पत्रसाथ संलग्न राखी पठाइएको व्यहोरा अनुरोध गर्दछु ।

अन्त्यमा, आगामी दिनमा पनि यस नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्लालाई पूर्ण खोपको अवस्था कायम राख्न यस नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला प्रतिबद्ध रहेको व्यहोरा समेत अनुरोध गर्दछु ।

.....

सदस्य सचिव
स्वास्थ्य संस्था प्रमुख/जिल्ला राष्ट्रिय
खोप समन्वय समिति

.....

नगर/गा.पालिका प्रमुख/जिल्ला समन्वय समिति
अध्यक्ष

बोधार्थ :

स्थानीय विकास अधिकारी/संयोजक, जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय,
प्रमुख, जिल्ला (जन) स्वास्थ्य कार्यालय
अध्यक्ष, गाउँपालिका कार्यालय/नगरपालिकाको कार्यालय

अनुसूचि-८

जिल्ला/राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिले सम्बन्धित नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्लाका लागि
पठाउने घोषणा स्विकृत पत्रको नमूना

प.सं.:

मिति :

श्री अध्यक्षज्यू

नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला खोप समन्वय समिति

.....।

विषय : पूर्ण खोप नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला घोषणाका लागि स्विकृत गरिएको सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा तहाँ .....नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला खोप समन्वय समितिले मिति २०...../...../..... मा बसेको नगरपालिका खोप समन्वय समिति/गाउँपालिका खोप समन्वय समिति/स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति/जिल्ला खोप समन्वय समितिको बैठकले त्यस नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्लालाई पूर्ण खोप नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला घोषणा गर्नका लागि जिल्ला खोप समन्वय समिति/राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिमा मिति २०...../...../..... मा प.सं.:..... च.न.....को सिफारिस पत्र अनुसार यस जिल्ला/राष्ट्रिय खोप समन्वय समिति ले गरेको भेरीफिकेसन तथा संलग्न वडा/नगरपालिका/गाउँपालिका अनुसार बालबालिकाको विवरण, समायोजन विवरण अनुसार मिति २०...../...../.....को निर्णय बमोजिम पूर्ण खोप नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला घोषणा गर्न स्वीकृत प्रदान गर्दछौ । पूर्ण खोप नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्ला सुनिश्चिताका लागि पूर्ण खोप घोषणा सभा आयोजना गर्न अनुरोध छ ।

अन्त्यमा, आगामी दिनमा पनि तहाँ नगरपालिका/गाउँपालिका/जिल्लालाई पूर्ण खोपको अवस्था कायम राख्न प्रतिवद्ध रहन अनुरोध गर्दै बधाई समेत दिन चाहान्छौ ।

.....

संयोजक

जिल्ला/राष्ट्रिय खोप समन्वय समिति

.....।

बोधार्थ :

स्थानीय विकास अधिकारीज्यू, जिल्ला विकास समितिको कार्यालय/संयोजकज्यू जि.स.स
प्रमुख, जिल्ला (जन) स्वास्थ्य कार्यालय
अध्यक्ष, गाउँपालिकाको कार्यालय/नगरपालिकाको कार्यालय

पूर्ण खोप सुनिश्चितता जिल्ला घोषणाको लागि अनुगमन फारम

स्वास्थ्य सेवा विभाग
बाल स्वास्थ्य महाशाखा
टेकु, काठमाण्डौ

पूर्ण खोप सुनिश्चितता जिल्ला घोषणाको लागि अनुगमन फारम

क. सामान्य विवरण

१	जिल्लाको नाम :	
२	अनुगमन गरिएको मिति :	
३	जम्मा गाउँपालिका	जम्मा न.पा.
४	जम्मा जनसंख्या	
५	०-१ वर्षको बच्चाको लक्ष	
६	१२-२३ महिनाको बच्चाको लक्ष	
७	गत वर्षको ० - १५ महिना को HMIS को प्रगति : बिसिजी -	दादुरा/रुवेला - १ २
८	Line listing बाट प्राप्त ० - १५ महिनाको बच्चाको संख्या :	
९	खोप सर्वेक्षण बाट प्राप्त १६-२३ महिनाको बच्चा संख्या :	
१०	घरघुरी सर्वेक्षणमा भेटि खोप पुरा गराएको बच्चा : शुन्य डोज संख्या -	ड्रपआउट संख्या -
११	HMIS र खोप सर्वेक्षणमा फरक संख्या : बिसिजी -	दादुर -
१२	पहिलो पूर्णखोप घोषण न.पा / गाउँपालिका	मिति-
१३	अन्तिम पूर्णखोप घोषण न.पा / गाउँपालिका	मिति-
१४	जिल्ला घोषणाको प्रस्तावित-	मिति-

ख. पूर्ण खोप घोषणा प्रक्रिया विवरण

क्र.सं.	मूल्यांकन गर्ने क्षेत्रहरु	स्थिति
१	जिल्ला स्तरीय परिचयात्मक तथा योजना गोष्ठी	मिति : मुख्य नियर्णहरु
२	गाउँपालिका स्तरीय परिचयात्मक तथा योजना गोष्ठी र प्रतिवद्धता	
३	ग .वि .स/गाउँपालिका स्तरिय बैठक तथा योजना	
४	घोषणा कार्यक्रममा न.पा. र गाउँपालिका को भूमिका	
५	Line listing तथा खोप सर्वेक्षणमा संलग्न व्यक्तिहरु र संस्था	
६	न.पा. तथा गाउँपालिका बाट सर्वेक्षणमा सहभागिताको अवस्था	
७	न.पा. तथा गाउँपालिका बाट प्राप्त पत्र साथ संलग्न विवरण	१. सर्वेक्षण समायोजन विवरण २. दिगोपनाको कार्ययोजना ३. अनुगमन तथा घोषणा सभाको माग
८	अनुगमनको लागि जि.खो.स.समितिको बैठक बस्ने र टीम गठन प्रकृया	
९	अनुगमनको लागि जि.खो.स.समिति बाट सहभागि व्यक्ति तथा संस्था	
१०	प्रतिवेदन अद्यावधिक तथा DICC मा छलफल	
११	जि.खो.स.समिति बाट गाउँपालिका/ न.पा. घोषणाको लागि अनुमति तथा जानकारी	
१२	गत १ वर्षमा जिल्ला खोप समन्वय समितिको बैठक संख्या	
१३	घोषणा सभामा जिल्ला स्तरको सहभागिता	जि .खो . स . स ,राजनीतिक दल, सरकारी कार्यालय र अन्य :
१४	स्थानीय निकायको वार्षिक कार्यक्रममा पूर्णखोप समावेश भएको /नभएको	जि .स .स गा. पा न.पा

१५	जिल्ला घोषणाको व्यवस्थापन र साम्केदारी वारे भएको निर्णय	
१६	केन्द्र क्षेत्रको अनुगमा, सुपरिवेक्षण र सहभागिता	
१७	केन्द्रको अनुगमन टोली वाट थप व्यवस्थापनको लागि गरिएको प्रयास र सुम्भाव	
१८	जम्मा खोप सेसन सञ्चालन विवरण	लक्ष्य १ बर्ष संचालन संख्या १ बर्ष
१९	अन्य	

अनुगमनमा पाइएका कुरामा थप सुम्भाव:

- १.
- २.
- ३.
- ४.
- ५.

नोट : अनुगमन गर्दा जि./ज. स्वा .प्र.खो.सु.संग प्रत्यक्ष संलग्न भई अभिलेख तथा प्रतिवेदन समेत हेरि विवरण लिने साथै स्थानीय विकास अधिकारी संग भेट छलफल गरेर विवरण लिने थप सुधारको लागि छलफल सुम्भाव दिने । आवश्यक भए जि.खो. स. समितिको बैठक राखि घोषणा सभाको तयारी , दिगोपना, साम्केदारी आदिको वारेमा छलफल एवं जानकारी गराउने । कुनै कुरा छैन वा नभएको भए जि.स्वा.प्र.खो.सु.संग छलफल गरी कारण उल्लेख गर्ने। आधारभुत कुरामानै कर्म देखिएमा जि.खो.स.समितिको बैठक राखि छलफल एवं जानकारी गराई सुधारको लागि निर्णय एवं योजना बनाउन सहयोग गर्ने ।

अनुगमन प्रतिवेदन १ प्रति जिल्लामा बुम्भाउने ।

अनुगमनमा संलग्न व्यक्ति

संस्था

पद

दस्तखत

- १.
- २.
- ३.
- ४.

अनुगमन गरेको मिति : .....देखि .....सम्म

जिल्लाखोप समन्वय समिति अध्यक्ष .

जि.स्वा.प्र एवं सदस्य सचिव

नाम
दस्तखत

नाम
दस्तखत

पूर्ण खोप नगर/गाउँपालिका प्रमाणित गरिएको प्रमाणपत्रको नमूना

नेपाल सरकार
जिल्ला खोप समन्वय समितिको सचिवालय
.....जिल्ला

मिति : २० / /

क. पूर्ण खोप गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा प्रमाणपत्र

पूर्ण खोप न.पा/गाउँपालिका सुनिश्चित गर्ने कार्यविधि निर्देशिका बमोजिमका सम्पूर्ण प्रक्रियाहरु पूरा गरी .....जिल्ला ..... नगरपालिका/गाउँपालिका/वडा .....को २० / / मा १६ देखि २३ महिनासम्मका सबै बालबालिकाले १५ महिनाको उमेरभित्र पूर्ण खोप पाएको सुनिश्चित गरिएको हुँदा सधन्यवाद यो प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको छ । त्यस नगरपालिका/गाउँपालिका बाट गरिएको अथक प्रयासको प्रशंसा गर्दै पूर्ण खोपको अवस्था निरन्तर कायम राख्नुहुनेछ भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

(.....)

सदस्य सचिव

जिल्ला खोप समन्वय समिति

(.....)

अध्यक्ष

जिल्ला खोप समन्वय समिति

ख) पूर्ण खोप जिल्ला प्रमाणित गरिएको प्रमाणपत्रको नमूना

नेपाल सरकार
राष्ट्रिय पूर्ण खोप समन्वय समितिको सचिवालय
.....काठमाण्डौं

मिति : २० / /

पूर्ण खोप जिल्ला प्रमाणपत्र

पूर्ण खोप सुनिश्चित गर्ने कार्यविधि निर्देशिका बमोजिमका सम्पूर्ण प्रक्रियाहरु पूरा गरी ..... जिल्लाले २० / / मा १६ देखि २३ महिना सम्मका सबै बालबालिकाले १५ महिना को उमेरभित्र पूर्ण खोप पाएको सुनिश्चित गरी सबै नगरपालिका/गाउँपालिका हरुको समेत घोषणा भई पूर्ण खोप जिल्ला घोषणा गरिएको हुँदा सधन्यवाद यो प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको छ । त्यस जिल्लाबाट गरिएको अथक प्रयासको प्रशंसा गर्दै पूर्ण खोपको अवस्था निरन्तर कायम राख्नुहुनेछ भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

(.....)

सदस्य सचिव

राष्ट्रिय पूर्ण खोप समन्वय समिति

(.....)

अध्यक्ष

राष्ट्रिय पूर्ण खोप समन्वय समिति

कार्यक्रमको दिगोपनाका लागि कार्ययोजना बनाउने नमूना

सि.नं	कृयाकलापहरु	सम्पन्न गर्ने अवधि	श्रोत	रकम रु.	जिममेवारी
१	सुक्ष्मयोजना अध्यावधिक	प्रत्येक वर्ष कार्तिक भित्र	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय		स्वास्थ्य संस्था र स्वास्थ्यकर्मि
२	पूर्णखोप कार्यक्रम स्थानीय निकायको योजनामा पेस गर्ने	प्रत्येक वर्ष मंशिर र पौष भित्र	स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति/स्वास्थ्य संस्था		जि.खो.स.स/स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति/स्वास्थ्य संस्था
३	खोप सर्वेक्षण (घरधुरी सर्वेक्षण)	प्रत्येक वर्ष चैत्र भित्र	न.पा./गाउपालिका		स्वास्थ्य संस्था, स्वास्थ्यकर्मि र सरोकारवालाहरु
४	पूर्णखोप सम्बन्धि बैठक, परिचयात्मक गोष्ठी	प्रथम र तेस्रो चोमासिक	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/स्वास्थ्य संस्था		जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/स्वास्थ्य संस्था
५	छुट वच्चालाई खोप प्रदानको लागि कार्यक्रम सञ्चालन	प्रत्येक वर्ष चैत्र र वैशाख महिना	न.पा./गाउपालिका/स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति		स्वास्थ्य संस्था र स्वास्थ्यकर्मि
६	सर्वेक्षण प्रतिवेदनको समिक्षा, प्रमाणिकरण र प्रतिवेदन	प्रत्येक वर्ष वैशाख महिनाको तेस्रो हप्ता	न.पा./गाउपालिका/स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति		स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति/स्वास्थ्य संस्था
७	पूर्णखोप सुनिश्चितता सार्वजनीकिकरण तथा स्वीकृत	प्रत्येक वर्ष न.पा,गाउं सभाबाट	न.पा./गाउपालिका		न.पा./गाउपालिका/स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति
८					
९					
१०					

नोट :यो कार्ययोजना तयार गरेर अनुसूचि ५ र ६ संगै पठाउनु पर्दछ । कार्ययोजना व्यवस्थापन समिति,गाउपालिका.प्रतिनिधि र सरोकारवालाहरुको समेत सहभागितामा तयार गर्नुपर्दछ ।

कार्यक्रमको दिगोपनाका लागि गर्नुपर्ने अनुगमन, जिम्मेवारी र क्रियाकलापहरु :

पूर्ण खोप दिगोपनाको रणनीतिहरु

१. नियमित खोप प्रभावकारी एवं गुणस्तर रुपमा सञ्चालन गर्ने ।
२. प्रत्येक वर्ष चैत्र महिना भित्र स्वास्थ्यकर्मीको संलग्नतामा घरधुरी खोप सर्वेक्षण गर्ने ।
३. सर्वेक्षण गरिसकेपछि स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिबाट प्रमाणिकरण, सुक्ष्म योजना तयारी गरी गाउँपालिका/न.पा.परिषद् पठाउने ।
४. गाउँपालिका/न.पा. परिषद्बाट पूर्ण खोप सुनिश्चितताको सार्वजनिक गरी गाउँपालिका/न.पा.को कार्यक्रममा पारित गर्ने ।
५. खोपबाट बचाउन सकिने रोगको सर्भिलेन्सा महामारी नियन्त्रण, व्यवस्थापन गर्ने ।

कार्यक्रमको निरन्तरता, दिगोपना र अपनत्व समेत सिर्जना गर्न देहायका जिम्मेवारी र अनुगमन सहितको क्रियाकलापलाई एकीकृत रुपले सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।

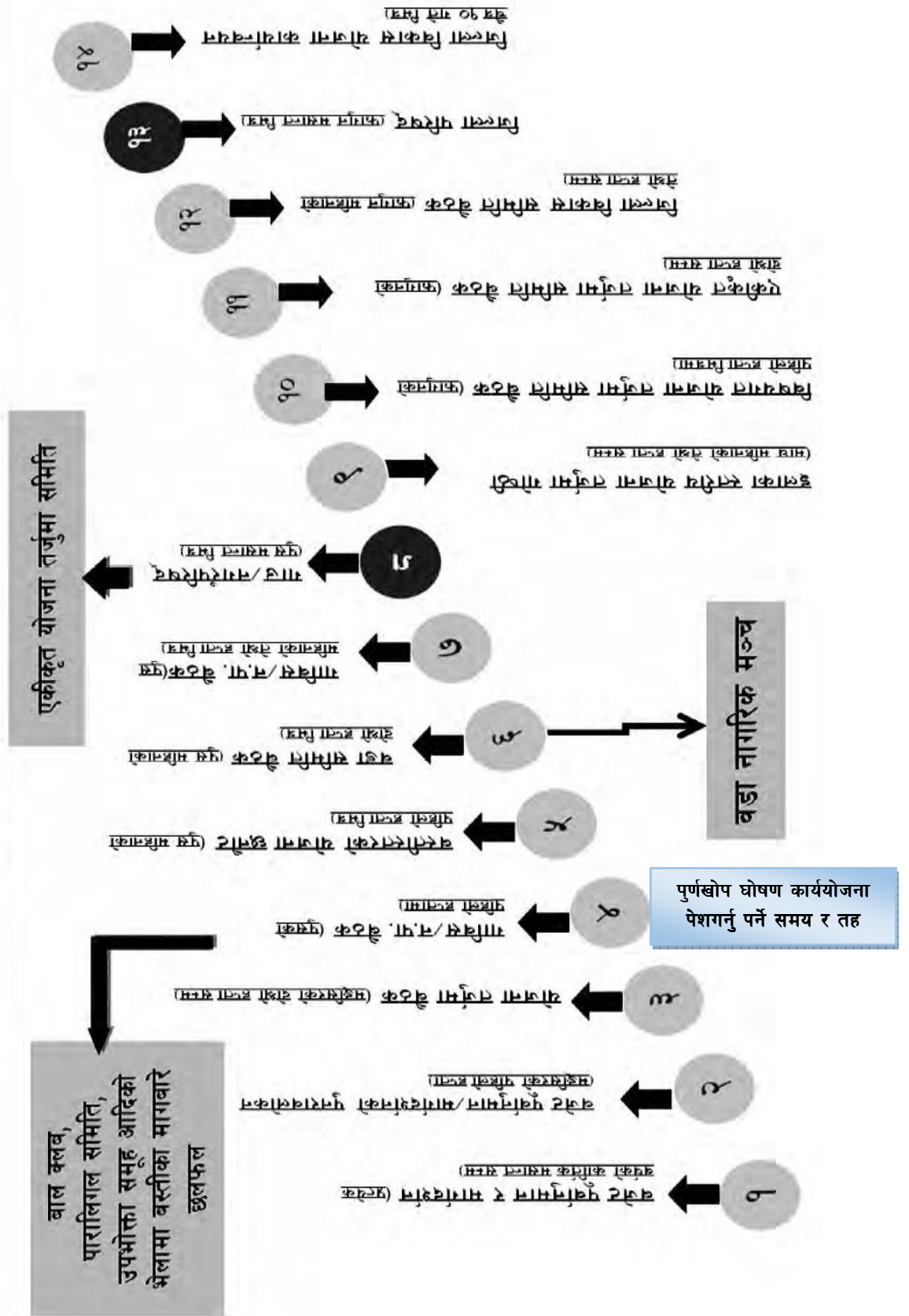
क्र.सं.	क्रियाकलापहरु	जिम्मेवारी निकाय/ब्यक्ति	अनुगमन
१	पूर्ण खोप गाउँपालिका/न.पा अभियानलाई स्थानीय सहभागितामूलक योजना तर्जुमा पद्धति अनुरूप जि.वि.स./गाउँपालिका/न.पा.को विकास योजनामा आ-आफ्नो परिषद्बाट निर्णय गर्ने गराउने	स्थानीय निकायहरु, जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/राजनैतिक दलहरु	सं.मा.स्था.वि.मन्त्रालय, स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वा.से.विभाग, क्षे.स्वा.से.निर्देशनालय लगायत
२	नियमित रुपमा खोप, खोप सामाग्री, खोप कार्यकर्ता लगायत साधन स्रोतको व्यवस्था गर्ने,	स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग तथा क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयहरु	स्वा.से.विभाग, क्षे.स्वा.से.निर्देशनालय लगायत
३.	पूर्ण खोप गाउँपालिका/न.पा.लाई स्थानीय निकायबाट प्रोत्साहन स्वरुप प्रदान गर्ने पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने,	स्थानीय निकायहरु (न.पा तथा गाउँपालिका हरु)	सं.मा. तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय र स्वास्थ्य मन्त्रालय
४.	स्वास्थ्य व्यवस्थापन समितिले नागरिक वडा मञ्च सामाजिक परिचालक र स्थानीयस्तरका संघसंस्थाहरुसँग समन्वय र अन्तरक्रिया गर्ने,	स्थानीय निकायहरु (न.पा तथा गाउँपालिका हरु)	सं.मा. तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय र स्वास्थ्य मन्त्रालय
५.	स्थानीय रेडियो, एफ.एम.मार्फत नियमित जनचेतनामूलक तथा पैरवी कार्यक्रमको सञ्चालन गर्ने	जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय तथा स्थानीय निकायहरु	सं.मा. तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय र स्वास्थ्य मन्त्रालय
६.	स्थानीय तहका सरोकारवालाले कार्यक्रमको स्वामित्व (Ownership) लिने	स्थानीय निकायहरु, जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय	सं.मा. तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय र स्वास्थ्य मन्त्रालय
७.	पूर्ण खोप कार्यक्रमलाई जनस्वास्थ्यका अन्य कार्यक्रमसँग एकीकृत गर्ने: ● परिवार स्वास्थ्य रजिष्टरको खडा गरी वडा/गाउँपालिका/न.पा. स्तरमा अद्यावधिक गर्ने,	स्थानीय निकायहरु (जिल्ला समन्वय समिति, न.पा तथा गाउँपालिकाहरु) जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय र त्यस अर्न्तगतको	सं.मा.स्था.वि.मन्त्रालय, स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वा.से.विभाग, क्षे.स्वा.से.निर्देशनालय लगायत

क्र.सं.	क्रियाकलापहरु	जिम्मेवारी निकाय / ब्यक्ति	अनुगमन
	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम फोकल पर्सनको मासिक बैठक बसी एकीकृत रुपमा कार्यक्रमको समीक्षा गर्ने, गाउँपालिका/न.पा. तहमा घटना दर्ता (Vital Registration) को गतिविधिलाई व्यवस्थित गर्दै लैजाने र समन्वय गर्ने 	संस्था	
८.	चौमासिक र बार्षिक नियमित समीक्षा, अनुगमन, सुपरभिजन तथा मुल्यांकन गर्ने (जिल्ला र स्थानीयस्तरमा)	जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय	क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग र स्वास्थ्य मन्त्रालय
९.	चुस्तदुरुस्त अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्रणालीको सुदृढिकरण: <ul style="list-style-type: none"> HMIS सुदृढिकरण गर्ने, स्थानीय निकाय र स्वास्थ्य संस्थाबीच नियमित सूचना आदान प्रदान गर्ने व्यवस्था गर्ने 	स्थानीय निकायहरु, जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय	सं.मा.स्था.वि.मन्त्रालय, स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वा.से.विभाग, क्षे.स्वा.से.निर्देशनालय लगायत
१०.	गाउँपालिका/न.पा. स्वास्थ्य संस्था, ईलाका र जिल्लामा (जि.स्वा.का, विषयगत योजना तर्जुमा समिति, एकीकृत योजना तर्जुमा समिति, जि.वि.स बोर्ड र जिल्ला परिषद्) हुने चौमासिक वा बार्षिक समीक्षामा पूर्णखोप गाउँपालिका / वडा / न.पा. को प्रगति समीक्षा गर्ने ।	स्थानीय निकायहरु, जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय	सं.मा.स्था.वि.मन्त्रालय, स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वा.से.विभाग, क्षे.स्वा.से.निर्देशनालय लगायत
११.	जनस्वास्थ्य विकासका लागि स्थानीय तहमा श्रोत साधन सहितको संयन्त्र निर्माण गर्ने <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहमा स्वास्थ्य क्षेत्र विकासका लागि नियमित रुपमा आवश्यक बजेट विनियोजन 	स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग र क्षेत्रीय स्वास्थ्य सेवा निर्देशनालय र स्थानीय निकायहरु	सं.मा.स्था.वि.मन्त्रालय, स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वा.से.विभाग, क्षे.स्वा.से.निर्देशनालय लगायत
१२.	स्थानीय तहमा व्यवस्थित र विश्वासनीय तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्दै जाने <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय तहमा स्वास्थ्य क्षेत्रको HMIS को तथ्याङ्कहरु र गाउँपालिका/न.पा.स्तरीय अन्य तथ्याङ्कहरुलाई समायोजन गर्दै अभिलेखनलाई जोड दिने जिल्ला तहको DPMAS को तथ्याङ्कसँग स्वास्थ्यको तथ्याङ्कलाई समायोजन गर्ने । 	स्थानीय निकायहरु, जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय	सं.मा.स्था.वि.मन्त्रालय, स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वा.से.विभाग, क्षे.स्वा.से.निर्देशनालय लगायत

नोट – स्थानीय निकाय अन्तर्गत कार्यक्रम संचालन ,सहयोग ,समन्वयको प्रकृया महानगर, उपमहानगर र नगरपालिकामा एकै प्रकृया वाट हुने छ । यस निर्देशिकामा नगरपालिकाको वारेमा उल्लेख भएको विवरण महा नगर, उप महानगर र नगरपालिकाको लागि समेत समान हुने छ ।

चित्र नं. १

सहभागितात्मक जिल्ला विकास योजना तर्जुमा प्रक्रिया

निर्देशिका तयारी तथा परीमार्जनको प्रक्रियामा संलग्न महानुभावहरु:

क्र. सं.	पद	नाम	कार्यलय
१	सचिव	डा. सेनेन्द्र राज उप्रेति	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२	सचिव	केदार बहादुर अधिकारी	संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मंत्रालय
३	महानिर्देशक	डा. राजेन्द्र पन्त	स्वास्थ्य सेवा विभाग
४	सह सचिव	रेशमी राज पाण्डे,	संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मंत्रालय
५	निर्देशक	डा. विकास लामिछाने	वाल स्वास्थ्य महाशाखा
६	क्षेत्रीय निर्देशक	डा. रमेश सिंह	मध्यमाञ्चल क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय
७	खोप शाखा प्रमुख	कृष्ण बहादुर चन्द	वालस्वास्थ्य महाशाखा
८	ब.जनस्वास्थ्य प्रशासक	मुकुन्द राज गौतम	जि. जन. स्वा. का., सुनसरी
९	जिल्ला स्वास्थ्य प्रमुख	डा. राम बहादुर के.सी.	जि. स्वा. का., खोटाङ
१०	जिल्ला स्वास्थ्य प्रमुख	डा.अर्जुन सापकोटा	जि. स्वा. का., काभ्रे
११	ब.जनस्वास्थ्य अधिकृत	राजेन्द्र प्र. घिमिरे	वाल स्वास्थ्य महाशाखा
१२	जनस्वास्थ्य अधिकृत	शम्भु ज्ञवाली	वाल स्वास्थ्य महाशाखा
१३	खोप अधिकृत	भरत भण्डारी	वाल स्वस्थ्य महाशाखा
१४	खोप अधिकृत	भेषराज शर्मा	नवलपरासी
१५	खोप अधिकृत	नारायण के.सी.	जि. स्वा. का., काभ्रे
१६	उपाध्यक्ष	अशोक कुमार बैजु	नगरपालिका संघ नेपाल
१७	राष्ट्रिय संयोजक	डा. राजेन्द्र बोहरा	विश्व स्वास्थ्य संगठन
१८	विशेषज्ञ	नर बहादुर कार्की,	विश्व स्वास्थ्य संगठन
१९	खोप संयोजक	डा. जगत नारायण गिरी,	विश्व स्वास्थ्य संगठन
२०	परामर्शदाता	विनोद रेग्मी	काठमाण्डौ

“स्थानीय स्वामित्व र
सहभागिता,
पूर्ण खोप सुनिश्चितता -
हाम्रो प्रतिबद्धता”

विश्व स्वास्थ्य संगठन
नेपाल

नेपाल सरकार
संघीय मामिला तथा स्थानीय
विकास मन्त्रालय

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा विभाग
बाल स्वास्थ्य महाशाखा